

• CIKKEK, TÁRCÁK ELBESZÉLÉSEK •

•

•

•

## ● AZT SUSOGJA A FEHÉR AKÁC: KÚLÁN VOLTAM ÉN A LEGSZEBB

Mielőtt rátérnék megírandó cikkeimre, pár szóval meg kell emlékezni magáról a faluról, mert úgy érzem, ez is szoros összefüggésben lesz mondanivalómmal. Kúla egyike az anyagilag legjobban szituált bácskai községeknek, lakossága egyformán oszlik szerbre, magyarra és németre. Azonban négy olyan egyesülete van, melyben a tagok túlnyomó része magyar. Mindez nagyszerű, és minden nagyszerűen menne, ha itt is nem dülne az átok: a klubok, egyesületek közötti viszálykodás. Ez pedig tudvalevően kerékkötője minden előbbre jutásnak, kulturális előretörésünk sikeres továbbfejlődésének. Mindezt csak azért említem itt meg, mert sok olyan hibánkat, melyeknek tudatában vagyunk, de nem tulajdonítunk nagy fontosságot társadalmi életünk fejlődésének kihatására, azután ha ezt más, idegen is észreveszi és szemünkbe mondja figyelmeztetve káros hatására, kis jóakarattal, ha nem is az egészet, mindenesetre sokat lehet rajta korrigálni. Kúlának erre annál inkább szüksége lenne, mert százszorta nagyobbat produkálhatna, mint amennyit egy tizennégyezer lakosú falutól elvárhatna az ember, bizonyíték erre a *Mit susog a fehér akác?* szombat esti, második előadása, és szavatul azért az a művészi ambíciókkal megáldott együttes, mely ezt az operettet sikerre vitte, és sokban hozzájárul ehhez színpadra predesztinálódott, nagyszerű tehetségű primadonnájuk, Gazda Ancika.

A kúlai Daloskör műkedvelői ezzel a teljesítményükkel bearriváltak, és méltó büszkeséggel foglalhatják el helyüket a jugoszláviai magyar műkedvelők legelső között. A rendezők, Dudás Mihály és Katics Ferenc mindent a legaprólékosabb pontossággal készítettek el, s ez is nagyon hozzájárult kitűnő sikerükhöz. A magyar kultúra két lelkesülő, szívvel-lélelkel és szívesen dolgozó harcosát köszönheti bennünk az, akinek a magyar kultúra valamennyire a szíven fekszik.

A táncokat a jelenleg Kúlán tartózkodó Vucskovics Szeptolik szkopjei tánctanár koreografálta és tanította be egyéni tanítási rendszerével, s minden tánc után felhangzó taps nem csupán azoknak szólt, akik táncoltak, hanem az első sorban feleslegesen drukkoló tanárnak is bőséges honoráriumot jelentett. Az előadást egy orosz tánccal megnyitó Vucskovics Lilikének olyan hatalmas sikere volt, mint amilyen apróság ő, a négyéves, röpdöső kicsi angyal. Ahogy megkezdődött az

előadás, a nagyszerűen kasírozott akácfának hatását meg az is növelte, hogy a gondos rendező, Dudás Mihály jó liternyi akácillatot fröccsölt a levegőbe, és úgy áradt le a nézőtérre, mint tavaszi enyhe est illatos lehelete. Az akác alatt helyet foglaló Katatics Béláné Szentpály Klára szerepében és Koncz Mihály mint Egerváry György, nagyszerű játékkal és kedves, behízelt hangjukkal egész tapszuhanyt kaptak minden jelenetük után, de nem járt különben a Mari szerepét betöltő Katatics Ferenczné sem, vagy Matyi partnere, Katatics Béla s a kisebb szerepekben Berkessy György, Radeka József, Winterstein József, Gonczlik Lajos, Horovics János és Cibula Mária, aki kettes rövid szerepeiben aratta a babért. Gazda Ancika tehetségességét nem lehet és nem szabad hétköznapi méretekkel mérni. Ha Bácskában az igazán tehetségesek kapnának ösztöndíjat, hiszem, hogy ő az elsők között lenne, és joggal, megérdemelten.

A görögök, Dobosi Margit, Szukcsa Gizi, Müller Erzs, Péter Rózsi és Preininger Rózsika grációzusak voltak. Wanderer Ilonkának kár, hogy nem volt nagyobb vagy hálásabb szerepe, mert így nem fejezhette ki tehetségét. Igen jó volt mind a három szerepében Mészáros László és mellékszerepeikben Krebs Mariska, Magyarka József, Varnyu József, Horváth István, Webensinke Rudolf. A Scholl Gusztáv vezetésével játszó Szakállas zenekar sikeresen megfelelt a várakozásnak, és a jó hangulat megmaradt Endlein József hotelében kivilágos-kivirradtig.

*(Reggeli Újság, 1937. július 7.)*

## AZ ELSŐ HÓ

Valamikor bizonyára jóistenként tiszteltük a havat, s azért van, hogy az első hópihéek táncának láttán megbocsátó, nagy jószág visszhangja kel pillanatokra a szívünkben. Ismerős, mély, sohasem hallott hangok bonganak a lélekben, és mintha a mennyből hullott fehér békeüzenetet hozó hólevelecskék is csupa muzsika lennének, halljuk csengő hangjukat, amint a földi célhoz közel boldogan összeütődnek. Ha kis testűek és füttyös szél kísérel meg zárt soraik között elosonni, vigan összezavarodnak, mint szalagos kislányok a játszótéren, és a hangjuk

•

is éppoly tiszta-tiszta, vígan csengő, nevetető muzsika. Ha fáradt, nagy arccal, komoly méltósággal tekintenek ablakunkba, hajnali misékre hívó harangok mély zengése reszket bennünk, s valahogy úgy érezzük, hogy minden mégis nagyon közeli, és valamit megértettünk Életet, halált...

Novi Sadon tegnap leesett a hó, az első hó és mindenki örült. Az éj rejtő köpenye alatt jött, és a hetvenezer lakosú alvó várost bevonta neszfogó szőnyegével. Erőtlen volt, a tél nem készített még részére ágyat, jó fagyos földágyat, alig is maradt belőle valami mutatóba. De itt volt, itt járt, és felfedezett nyomait nagy titokként árulgatták el egymásnak az emberek: Havazott az éjjel.

És hangjukban benne volt a kedvesel hagyott ember bizakodása: nem ment el örökre, maholnap visszatér, és itt marad... Nem igaz, hogy rosszak az emberek. A hóból haszna csak egy-két hóhányó embernek van Novi Sadon, a többi tízezrek semmi hasznát sem látják – és mégis olyan szépen, olyan nagyon, olyan gyermeki tisztán örültek. A hó, az Isten-közelből hullott békeüzenet egyformán csókolt meg minden házat, nem kérdezte, nem nézte, hogy lakói milyen nemzethez, hithez tartoznak szegények-e, gazdagok-e vagy még a tömegbe se való gyengék.

Tornyok tekintenek a szerkesztőség ablakára: a zsinagóga kupolái, a báni hivatal tornya, a nagytemplom, a görögkeleti és a református templom tornyai. Egyaránt üzent nekik idei első hóüzenetével az Isten – és békét üzent az Egy Isten. És ha mecset és Buddha ősi mosolyát rejtő cirádás pagoda is lenne Novi Sadon, azokon is éppúgy csillogna a hó, mint az előzőkön.

Ó, ha az emberek nem a Faj, Hagyomány és Forma Istent imádnák elsősorban, hanem az Isten Istent, olyan szent harmóniában ölelkezhetne össze a világ minden népe, mint az első hó szűzi pihéi, és az egymásra boruló mindenki testvér szívének dobbanásából az örök testvériség himnusza szállna ismerős, mély, bongó hangokon, melyeket minékünk mondott egyszer az Isten, de elfeledtük, s az idő mélyéből már csak az első hó hozza el néha hozzánk.

(*Reggeli Újság*, 1938. december 16.)

## FENYŐÁGAK AZ ASZFALTON

A Novi Sad-i Kr. Petra II. és Gajeva utcák sarkán, mint tavaly és két évvel ezelőtt, az idén is kizöldült az aszfalt. Ősz végén, amikor a fehér kérgű platánok dideregve nyújtogatják csupasz karjukat a Mindenható felé, és életért imádkoznak, a biztatva érkező legszebb ünnep heroldjaként megjelennek a reménység békezőld fenyőgallyai, rendkívüli időben rendkívüli jelenség. A tulajdonos és a vásárló egyaránt megfizeti a békegallyacska árát, előbbit a szitáló eső, csípős tél eleji szél veri, utóbbi a pénzt veri el. A békéért fizetni kell a nyugati fronton, tengereken, hófödte finn mezőségeken és a Novi Sad-i utcán egyaránt.

Este érkeztek a Jézuska fái, hazatartó, fáradt emberek álltak meg néhány pillanatra, s szemükben kis hitetlenséggel, mosolyogva nézték a csatakos aszfaltra kerülő zöld ágakat. Régi karácsonyok énekét dobogta a szívük, az apukák játszani szerettek volna, kicsit elbújócskázni a fenyőágak körül, kicsit elbujdosni a mától s tegnaptól, talán el a közelgő karácsonytól is, amely nem ígér semmi karácsonyi jót. Pára szállt a levegőben, és párások lettek a szemek. Az anyák szelíd régi tanítása, Krisztus örök tanítása s a történelmi és háborús igazságok új meg új bukásának Európára borult árnya suhogtatta meg szárnyát a Futaki út fölött, s hazatartó útjukban a karácsonyfákat ámuló kis embereket nagy látomások bánata érte. Elnehezült szemük az áttetsző, fehér ködön át az Eget kereste, ahol ott kell lenni Neki, akit az Örület sem tagadtathat el, s aki törvényé szelídíti majd a törvényteleniséget.

Nagy, nehéz esőcseppek hulltak a zöld fenyőgallyra mint elmúlt, de mindig visszajáró szomorú percek emléke. A halkan összeverődő fenyőtűk hangja mennyei xilofonként beleimádkozott a lelkekbe, hallották a hangtalan imát, s mert bennük nem volt, csak a béke vágya, tükrükön látomások képe suhant át. Úgy látták, hogy ártatlan emberek kiömlött s elpárolgott vére ez az eső, itt szárad meg Jézus békegallyain s szent karácsony estéjén, amikor majd pazar palotákban vagy városszéli vackokon felcsendül a pásztorok éneke, ők is velük imádkoznak, értük imádkoznak, hogy nyugvása legyen a nyugtalannak, hazája a hontalannak, békéje az űzött ártatlanoknak, irgalma a hatalmasoknak, poklokra jusson minden lázító, s legyen a világon az az úr, ami még soha se volt: a Béke.

(*Reggeli Újság*, 1939. december 1.)

## KOLDUSOKRÓL SZÓL AZ ÉNEK

*Amelyben elmondjuk, milyen tragédiák mellett megyünk el Novi Sadon nap nap után, hogy tanulni kell a koldulás mesterségét is, s hogy a szegénység éppoly ajándéka az Istennek, mint a gondtalan életet biztosító vagyon.*

A kolduskérdés súlyos kérdés, nehéz maga a mesterség is, mert a régi időktől napjainkig senkiről olyan keveset nem tudunk, mint éppen a koldusokról. Elénk áll az utcán egy szerencsétlen, elővesszük a pénzt, rágondolunk az Istenre: vajon látja-e, milyen nemes cselekedetet követünk el, s a koldus áldászuhatagától kísérve tovább ballagunk. Manapság minden nehéz, még a koldulás is – óvjon meg tőle valamennyiünket az Isten –, mert attól eltekintve, hogy hatósági engedéllyel lehet csak alamizsnát kérni, a koldusnak épp oly kvalifikációval kell rendelkeznie, mint például egy jó kereskedőnek. Inasévek kellene hozzá, és legelsősorban a megjelenés: vakság, faláb, üresen lógó kabátujjak és más istenverés, mert – így van ez, kérem – szívesen kibolházzuk mi a féldinárost a zsebből, s jó szívvel, részvétellel oda is adjuk a koldusnak, ezzel szemben azonban megkívánjuk a kis rézdarab új tulajdonosától, hogy hát legalább vak legyen az istenadta, ha már nem lehet sánta. A mi fejünkön is van vaj, éppen elég...

Novi Sadon sok koldus van. Van, aki iparengedéllyel rendelkezik, van rayonja, élettere s oda más koldus csak akkor tegye a lábát, ha megunta az életét, de az öngyilkosságra gyáva. Több koldust ismerek, így többek között egy öreg vak bácsit, akinek Istenen kívül senki rokona nincs, egyetlen jó barátja egy öregedő eb, s az vezeti haza, amikor leszáll az este vagy elunja magát az öreg, és néha, amikor még a délelőtt folyamán megadja Isten a rendes „bevételt”. Könnyező szemmel kell mosolyognom, valahányszor látom a hű ebet, amint hazafelé üget, s mögötte apró, óvatos léptekkel tipeg a vén koldus. Okos kutya: körülnéz az utcán, s ha lármás masinát lát közeledni, ne adj Isten, hogy átvágjon az úttesten. Egy másik koldus ismerősöm tolókoksin jár. Hogy mi sors vitte ide, készségesen elmondja. A beočini cementgyárban dolgozott, egyszer a vagonett kisiklott vele a javítás alatt álló pályán, bal lábát amputálták, jobb talpa teljesen elnyomorodott. Mankón sem képes járni. Állandó segélyt szavaztak meg neki, 270 dináros havi támogatásban részesül. A

lakbér 200 dinár, néha rá szeret gyűjtani egy-egy cigarettára is. Iskolái nincsenek, s így az egyetlen kereseti lehetőséget a puszta, nyáron perzselő, télen csontsorvasztóan hideg aszfalton kereste és találta meg.

Sorra látogattam ezeket a szerencsétleneket, akik minden könyörület mellett is teljesen egyedül vannak a ma nem is olyan önzetlen világban. Szívesen elmondták életük történetét, de kikötötték nevük elhallgatását. Egyik szerénységből tette ezt, a másik pedig – nehogy becsukja a boltot ügyfelei részvétlensége következtében, koldusságának története ugyanis nem jogosítja fel az alamizsnagyűjtésre.

Született béna fiatalembernél állunk meg, a hangja akkor is szomorú énekléshez hasonlít, amikor erre semmi szükség sincs. Nincs öröme az életben, egyedül aludni szeret, azért – vallja be pirulva –, mert gyakran egészségesnek álmódja magát. A múltkor futballozott is... A következő fél szemére vak. A ló rúgta fejbe. Kicsit bele is siketült a szerencsétlenségbe. Azután eljutottunk egy jobb lábára béna, hatvan felé közeledő bácsihoz, akit azért szeretek különösen, mert csoda víg természete van. A világháborúról szeret beszélni, mai sorsát is a négyévi hiábavalóságnak köszönheti, az olasz fronton térdlövés érte, és szétforgácsolta a csontjait. Azzal fogad, hogy: – A „digók” megették-e már a görögdinnyét? – Még csak lékelik, Gazsi bácsi. – Sztéreped az má magatú is, ha eccé a bicskát a belibe szorították!

Politizálunk percig, kettőig, mindent nagyon jól tud, megjósolja, hogy a háborúnak karácsonyra vége lesz, az angolok bolondok, de a németek se jól csinálják. – Hej, hogy mért is kell koldusnak lenni az ilyen okos embereknek? – hízelgünk kissé neki, mert némi terveink vannak vele. A hízelgésre azonban bölcsen válaszol: – Azért kő, mer’ királnak buta vagyok.

Később szót értünk. Elmondja, hogy mindig baja volt a rokkantséggel, s mert nem szereti a koplalást, hát koldulni kezdett. Néhány évig jól ment, azután bevezették az „engedélreformot”, akkorra azonban már szerzett jogokkal rendelkezett, s így továbbra is megmaradhatott posztján. Arra a kérdésre; hogy ment ma az üzlet, lehangoltan legyint. – No-no!... Talán nem is evett ma? Éhes? – Éhes a rozsda, mer még a vasat is megeszi! Annyira mégse vagyok kódu, hogy éhezsek! Régen vót má az, hogy úgy korgott a hasam, hogy csak a haragosaimnak vót öröm hallgatni! Abbiz-a! Örütek is neki, mint menyecske az urának, de



•

nem sokáig vihoghattak, mer egy-kettő kitanútam a mestersíget, oszt megkerestem a magam kinyerit. – Hát a koldusmesterséget, hogy kell kitanulni? – Nagyon akarja-e tunni? – Én nagyon! – Nohát akkó csak kérdezze meg a mankómat! – Attól ugyan kérdezhetem! – Ugyanvalóst tülem is! – mondja nevetve, hogy sikerül beugratni.

Kergettük egymást még kis ideig a tréfa csalitjában, azután – per-se titoktartás mellett! – elmondott egyet-mást a koldus inaséveiről, amiből kiderült, hogy jó koldus csak az lehet, aki üsmeri az embereket. Így például gondba borult vagy sietős embertől nem nagy értelme van alamizsnát kérni, a piacról hazatérő fehérnépet meg végképp nem szabad molesztálni, mert odvas kalarábét ad a legtöbbje, s azt igen nehéz észrevétlenül eldobni. A legjobb fizetők a szerelmesek. A legény jószívűnek akar mutatkozni a lány előtt s leginkább kiveti a garast. – Hanem most má hagyjon magamra – elégeli meg a gyónást Gazsi bácsi –, mert még azt találják hinni, hogy rokonom az úr, már peig beleevett a fene az olyan kóduš kinyeribe, akiről az a hiedelem, hogy jókabátos rokonyása van.

Kölcsönösen megáldjuk egymást, aztán balra folytatom az utam. A Njgoš utcában kissé hihetetlen tragédiát mond a kétmankós, kacsázó koldus. 30 éves lehet. Úgy mondja, hogy koldusnak született, az anyja is az volt. Mindig ivott, s amikor megtanult jární, az anya beült egy lebuja, s neki oda kellett vinni időnkint a keresetet. Amikor nagyob-bacska lett, s a jótét lelkek munkaképesnek taksálták, alamizsna helyett kapát akartak a kezébe nyomni. Az anyja nagyon feldühödött, hogy üres kézzel megy haza és durván földhöz vágta. Mindkét lábának forgója kiugrott a helyéről, a lábai lassan elcsenevészesedtek. Nyomorult lett. Az anyja örült... Soha nem felejtette el neki, hogy nyomorékká tette. A sors néhány év múlva megengedte neki, hogy anyja kegyetlenségét borzalmasan megbosszulja: anyja lebetegedett, s amikor ágnak esett, magára hagyta. Úgy hallotta később, hogy éhen halt...

Földön ülő szüle előtt torpan meg a lábunk. Ráncos, ősz anyóka, olyan idős lehet, mint a bánat... Sok évvel ezelőtt elhagyta az ura. Öt kis gyermekről kellett gondoskodnia, s mivel mosással nem tudott eleget keresni, koldulni kezdett. Mikor először ült le a földre maga alá húzott lábakkal, hogy azt higgyék, nyomorék, még nem volt semmi baja. Az aszfalt hidege később átsegítette az egészség okozta nehézségeken. Ma

őszinte a nyögése, jajszava. Csontjait a reuma öli. A fiait felnevelte, de emberség csak egyben, a legszegényebben van. Az jár el érte naponta, és hazatalicskázza. Támogatni képtelen, neki is nagy családja van.

A Vojvodanska utcában fiatal suhanc kér némi pénzmagot, szándéka sikerül is a fiúnak, a miénk azonban nem: az interjú elől, nyilván „dekli”-nek nézett bennünket, úgy elfutott, hogy majd lemaradtak a cipői.

A legintelligensebb koldusra s egyben a legfurcsább történetre a halpiacon találtunk. Középkorú férfi állt a ház fái mellett, levett kalapját bal kezében tartotta, erősen bepólyált jobbjának keze fejét kopott felöltőjének két gombja közé dugta. Az arcán áhítatos, furcsa nyugalom merevedik valami szomorkás mosolyfélebe. És nem szólít meg senkit, soha nem kér. Kalapjába mégis hullik időnkint pénzdarab. A kalap sötét üregének parancsát a mi zsebünkben is meghallgatja az egyik dináros, s hamarosan a kalapban csendül nevetve, odaütödvé egy árva féldinároshoz. Furcsálljuk a férfi szótlanságát és megkérdezzük: Néma? Nyíltan tekint a szemünkbe, s azt válaszolja: „Nem. Miért kérdi?” „Furcsa, hogy nem szól, nem kér, nem hálálkodik.” „Én már kibeszéltem magam erre az életre” – mondja, s megkérdi még, miért érdekel bennünket személye. Őszintén válaszolunk. Felcsillan a szeme, kalapjából kiveszi a másfél dinárt, a kalapot felteszi és: – Úgy hiszem – mondja –, érdekes történetet mondhatok el önnek. Az én bajomról szól, de mások is hasznát láthatják. Jöjjön, betérhetünk ebbe a butikba – mutat egy közeli kiskocsmára –, ott bor mellett jobban esik önnek a hallgatás, mint az utcán, ahol koldus vagyok. Még mielőtt megsértődne, kijelentem: nem vendégül hívom, ki-ki fizeti, amit elfogyaszt. Igaz, hogy szegény vagyok, de erre még jut. Őszintén megmondom neki, hogy semmi szomorúságot nem árul el koldussága felett. Belépünk az ivóba, helyet foglalunk, pohár bort rendelünk, s csak akkor válaszol: – Nem bánt a szegénység. Isten akarta így, s az Ő akarátának titkait ne fűrkészsze senki. Mert kell a szegénység, a nincstelenség, hogy a mindennapi kenyérgond elvonjon bennünket a felesleges, leginkább vakvágányra: az Isten, a halál, a túlvilág gondolatának útjára vezető kísértéstől. Isten akkor van hozzánk a legközelebb, amikor messze hisszük tőlünk, de: hisszük. Ha keressük, lehet, hogy úgy megközelítjük, hogy átlátunk rajta, mint a szemünkre tett üvegen, amit csak akkor látunk, ha olyan távlatba helyezük, amilyenben nagyszerű, de véges szemünk meglátni

•

képes. Engem az ilyen gondolatok tettek azzá, ami vagyok. Két évvel ezelőtt még nem ismertem a szegénységet. 1937 végén tértem haza Svájcból, itt is volt kis vagyonom, magammal is hoztam pénzt, elegendőt. Nagyon szerettem a pénzt, s nem akartam megnősülni, csakhogy magamnak több maradjon. Jól éltem, s a bor mindennapos vendég volt asztalomon. A nagy jólét, tétlenség megengedte, hogy legnagyobb kedvtelésemmek, a bölcsekedésnek szenteljem minden időmet. A nagy Rend, a mindenség gondolatán indultam el, ez izgatta képzeletemet már gimnazista koromban is, s valahogy eljutottam a túlvilághoz. Hirtelen bénítóan ütötte meg agyamat az elmúlás réme, s a kétely az öröklétben. Kiveszett lelkemből az Isten, az egyetlen Egyensúly, s nem találtam célját az életnek. Mi van, ha nincs túlvilág? Mi az élet, ha fogalmát értem, s mégis elmúlhat, kiveszhet úgy a semmibe, mint születésem előtt? Mi egyáltalán az oka, hogy megszülettünk? És ha nem születtem volna? Ezek kergettek az örület határáig... Borzalmas volt, hogy gondolkoznom kellett erről, és nem akartam. Kívántam, hogy megőrüljek... Inni kezdtem... Még világosabban tépte a lelkem, hogy az élet céltalan véletlenségek sorozata, nincs benne semmi törvényszerűség. Egyszer azután nagyon is hittem a túlvilágot. Akkor maga az „örökkévalóság” értelme tárult *furcsa* megvilágításban elém. Mert tessék elgondolni, mi az: örökké élni? Mennyi idő az az „örökké”?... Nincs, aki kiszámíthatja. Az örökkévalóságból kihullik az Idő. Csak kezdet van eszerint – kínoztam magam a kérdéssel –, és vég nincsen? De mi is hát tulajdonképpen a kezdet, és hol kezdődik?

Hónapokon át tartott életemnek e borzalmas tusája, s közel fél éven át mindig részeg voltam. Gyakran sebekkel tértem magamhoz valahol az utcán. Időközben az alkohol mindenemet elvitte... Bor nélkül azonban már nem bírtam elviselni az életet, lassan eladtam jó ruháimat és az ócskapiacról öltözködtem. Egy éjjel, már tél volt, mindenem elfogytán kidobtak a kocsmából. Részegen, dideregve jártam az utcákat, új kocsmát kerestem, ahol, ha mindenem is rámegy, vagy ölnöm is kell érte, de még megiszok egy pohárral. Sokáig ténferegtem a házak alján, végre világosságot láttam. Nagy ajtó állt előttem, könnyen bejutottam. Sokan voltak benn, és énekeltek. Valami régi dalt, ami nagyon ismerősnek tetszett előttem. Aztán, ahogy jobban körülnéztem, s az eszem is tisztulni kezdett, sírni kezdtem, mint gyermekkoromban.

A templomban voltam... éjféle misén... Amikor vége lett a misének, az újra megtanult imádságok s a könnyek minden kételyt, fekélyt kimosztak a lelkemből. Csak egyet tudtam: hinni!... 1939 karácsonyán az Úrjézussal újjászülettem én is.

Megtérésem késő volt. Néhány nap múlva kórházba kerültem, ahonnan ez év júliusában bocsátottak el, mint gyógyíthatatlant. Nem sajnálom múltó életem, de pénz is csak annyi kell, amennyivel vehetek darab száraz kenyeret. Többet nem fogadok el, nem állok soká az utcán, a jó szándékú, könyörületes emberek adják oda garasait azoknak, akik igazán koldusok. Én koldusok között is vendég vagyok csupán. – És... mi baja tulajdonképpen? Lassan kibogozza bekötött kezét: a csuklótól lefelé üszkös, rothadó forradás látszik. Csonttuberkulózis...

(*Reggeli Újság*, 1940. november 17.)

### A „MOLOTOV BRIGÁD” MAGYAR FOGLYA (RÉSZLET)

Kilenc óra felé négy sebesültszállító autó indult el a kórház felé. Az elsőben, harmadikban és negyedikben könnyű sebesültek voltak, a másodikban négy súlyos és 2 könnyű sebesült feküdt. A falut elhagyva alig érték el az erdőt, lövés zúzta szét az ablakot, s mintegy ötszáz méternyi út után az első autó alatt akna robbant. A sofőr holtan, darabokra tépve vágódott ki a kocsiból, az autók megálltak. A sebesültek között úrrá lett a rémület, az egyik sofőr, aki ismerte a járást, hirtelen irányt jelezve futást vezényelt, s mire a sűrűből nagy ordítózással előcsörtetett 30–40 főnyi állig felfegyverkezett partizán, a helyszínen már nem volt más, csak a második kocsi négy sebesültje, s a felrobbant első kocsi halottja. Az utolsó gépkocsi vezetője nyomban a robbanás után megfordította kocsiját, és visszamenekült. Az autók átkutatása után új sofőr ült az ülésbe s a gépkocsi új irányban, új sors felé indult Brjánszk rengetegében.

(*Újvidéki Reggeli Újság*, XXIV. évf. 1943. 212. sz. 5.)

## ERDŐS, A CSICSKÁS

Erdős Sándor honvéd nacionáléjának ismertetésére elég ennyi: civilben kupec, aki jó néhány ember életét megkeserítette már furfangjai révén, itt, valahol Oroszországban honvéd, kedves bajtárs, aki mindenki életét beragyogja derűjével, tréfáival s mozgalmas élete egy-egy epizódjának elregélésével. Hogy hol és mi az igazság szavaiban, soha nem kutattuk, s ne keresse a kedves olvasó sem, fogadja el Erdőst olyannak s annak, amilyen: pőfékelő, mindig tréfálkozó fiúnak, aki mindig a napsugár szerepét tölti be a harctéren leginkább gondborús bajtársak lelkében. Bevezetőben mindez azért kellett elmondani, hogy a jövőben az Erdősről szóló beszámolót már csak annyival kezdjék, amennyivel ő az imént, amikor beszélni kezdett volt gazdájáról, akinél mintacsicskás minőségben sanyargott az élete: – Hát idehallgassatok, gyötrődő lelkök, ijjen egy embör vót az – mondta, s nagyon úgy nézett ránk, hogy ezek után elő a részvétellel. Nagyot szítt cigarettáján, hátratolta bakasapkáját s már folytatta is jó szögediesen: – Mer ám ú nem ám, hogy „aggyon Isten”, hanem mingyá úgy, hogy azt hinnéd, perc se, aszt mögögye az embört!... Úgy kezdte a szót mindig valahun a pincébe, mög mintha amannak mondaná, aztán mire ijjedttödbe megfeszültél előtte: má a pallásablakon monta ám, oszt mingyá az egész családnak, neköd is, meg anyádnak is!... Rajtam mingyá kapott a szöme, mer aszongya: – Hát te mé vagy má mögen kihallgatásra rendőve, az is... ’nyádnak!? Menkii!?... – Oszt má nézött is rám hat nagy pofonná a szömibe! Hát hajjátok: A beszélgyivel, hogy ojan szépen kezte, aztán hogy a kérdőjel se állította mög hanem szépen fojvást monta egész addig amig a pallásrú nem kajabálta, hogy... anyádnak! Menkii?! – úgy mögijjesztött, hogy én kihallgatáson akkó elősző, de igazat montam. Oszt hallottatok ijjet: Nem hitte e, egy ege, aki van! Aszonta: Amiér hazudtam, szanaszét rugdalja a nadrágomat, mint magkereső jérce a töreköt! Mög azt: Embör löszök én még, csak ú mögmarjon párszó! Aztán mög mögent úgy a pincében mög amakkó keszte, oszt csak úgy mellékössen befelezte: – Ha elsínylöd a kétheti öggyest, jelentköző nálam, certöd-e az is.... anyádnak! Menkii?! – Hát má honne értöttem vóna?! Jósózbú ért az embör! Nem?... – sikkes mozdulatot tett, újfent szippantott s folytatta: – Két hónap alatt néccő csukatott be 2–2

hétre az ögyesbe, éppencsak, hogy a vasárnapi kismisékre möhettem el pislogni kicsinyég. Nyilván papot akart nevelni belülem... Hanem mög is javútam, oszt így löttem a csicskássa. – Mögvótunk egymássa három hétig, mert gálács vót, az biztos: mindig tanátam a cigarettái közt néhányat, amirű aszt gondóhattam, ha akartam, hogy aszt neköm szánta. Hát gondótam!... Tán most is véle lönnék még, ha nem aggódok a gyüvője miatt. Mer az aggódás miatt hagyttam ott. Merthogy vereködött!... Velem!... Oszt féttem, hogy eccő úgy mögver, hogy lefokozzák érte, oszt oda a „karajérja”. Így aztán, minekutána, hogy a Pöttyit rákapattam a moslékra; mögvátam tüle. Amojan kényös gyerekkutya vót a Pöttyi – fűzte tovább a szót, hogy sajnálkozva eldobta körméig égett cigarettáját –, szűköt, ha röggée nem vót föl a kávéján, szűköt, ha délbe véletlenül nem fasérozottat kapott, este nem pácót májat, még ha ódalba rúgtam akkó is rítt. Magatok is láthattyátok, hogy mijjen ögy szeszéjős férög vót az a Pöttyi, „akit” különben a mönyasszonyának szánt a gazdám.

Eccő aztán eemönt két hétre az úr, oszt vele a Pöttyi jó sora is. Mer ahogy a vonatná megkaptam az eb kétheti kosztpízit, azon órába le is attam ögy zenés hejiségbe’. Pöttyi éhösen várt haza, de aznap este ríva köllött ágyba mönnie. Másnap szöröztem (ezt szemlesütve mondda) kukoricadarát, moslékot sikerítöttem, osztán elibe töttem. Nem ötte. Csak rítt, mint öreganyám, mikó mögkergütt a birkája! Gondótam, majd mögögye másnap. De csak a szagát se birta! Mikó aztán má negyedik napja se nyút az ételhó, oszt ojjan gyöngé vót má, hogy még nyögni is neköm kölött hejötte; eemöntem kóbácsé a hentöshó. Vörttem ögy szál kobászt, a hentös nem vötte észre, mer unta má a széköt, oszt alutt. Mikó hazamöntem, eeképpettem! Pöttyi lábbadozott!! A moslékostál mög tisztára nyalva hencögött a sarokba!! Pöttyi ettű kezdve embörségös kutya vót, úgy ötte a moslékot, hogy nemsokára köröszttbe-hosszába egyforma vót. Amikó möggyütt a gazda (mondta tovább miután rágyújtott) kitört a háborúság: Pöttyi nem ötte a fasért... A gazda csak nézte eeszomorodva, aztán möglátta a moslékos tálat, aztán engöm vött szömügyre, aztán aszonta, hogy: Erdős! Mit tötté vele? Oszt úgy jó a palláson befejezte; a vereködést mög eeketzte. Hej, de is vereködtünk, Istenem, anyám! Még most is mögesik magamon a szívem, ha rágondolok...



Huszonögy napi vakoskodás után igönyöst állandó őrségre vittek. Ott üsmerköttem mög Csábra Pétörree, aki veszütt vót kicsit, de ojjan ögy katona vót, hogy azt hihetted: ahogy az annyátú eeválasztották, mingyá katonának atták. Nem vót vele sose semmi baj – estig. De este mögveszödött, me mindig efelejtötte a jelhangot, oszt reggelig embört mög nem túrt a közelibe, még váltás se köllött neki. Aztán, hogy épp a vót gazdám vót a napos tisztt, rávöttem Pétört, lögyön hejöttem ör az első váltásig. – Ősz vót, ojanforma mint ez a bolsi nyár: 7 órákkó mögerett az eső, nyóckó látni is alig löhetött, 9 órákkó mög mögérközött ellenörzésre a vót gazda. Má lestem. Pétör mögneszelte, aztán úgy tíz lépésrül ráágyúzott rekettes tanyási hangján: – Ááj, ki vagy? .... – Hátraarc, fekügy!... – utasította Pétör, oszt ögy időbe csőre is tötte, utána mög fojtatta a vezénylést: Húsz métör kúzás!... – Nem láthattam sömmit, de azt hallottam, hogy a gazda földhő vágja magát, a szája felü sár mög káromkodás csapódig szét, utána hallaccott, ahogy a sarat tólva elindút, oszt aztán... – Fölebredtél! – mondta valaki a hallgatóság közül. Erdős sebzett önérzettel nézett ránk, aztán puskáját vadászosan a nyakába akasztotta, s miközben elindult a szomszédos állás felé, csak annyit mondott: – Mesél ám nektök máskó a zivatar! Asziszitek, hogy asziszem, mer asziszitek?!... Hát!.... Várjatok csak, nyavajás titások!...

*(Újvidéki Reggeli Újság, 1943. szeptember 13.)*

### A RAJ EGERE

Háborúról, véres hullásról azt írni: szép – nem volna szép. De van a háborúban valami, ami a legszebbet, a bajtársi szeretetet, őszinte barátságot termi s ez az együvé tartozás, a közös, összekovácsoló sors. Összeállítják a rajokat, elnézik egymást pár napig a bakák, mint elemisták a későn beiratkozókat, aztán a jó vagy kevésbé jó sors összeemelegíti a daliákat, kikerül a bunker, tampon, egy-egy kéz vagy más búvó települő hely falára az otthoni Édesek fotográfiája, s mire elmúlik a hét, már úgy összeemelegedett az a néhány hazulról messze szakadt magyar, mintha mindig édestestvérek lettek volna. Vigyáz-



nak egymásra, mint számadó bojtár a ridegmarhákra, mert tudják, érzik, hogy nekik el kell számolniuk egymással valahol Szentesen, Tápaiósylyön, Újvidéken vagy Bácsföldváron, ahol a „komát” valaki vagy valakik hazavárják. Ehhez tartják azután magukat kezdve a csajkamosástól az őrségváltáson át a gránátdobásig.

A mi rajunkban hárman vagyunk egymás szegődményesei, Dobos Illés örvezető-rajparancsnok, Gál Jóska meg én. Mióta együtt járunk, sok akna robbant már útjainkon, ijedtünk és ijesztettünk, s ezek a percek, órák fűztek bennünket szoros barátságra. Barátság... Mennyivel másképp hangzik ez otthon. Ott gyakran üres, színtelen szó, itt véres, sápadt, halk vagy üvöltő valóság. Ott kezdődik az igaz barátság, amikor az ember golyó elől kapdosott fejét összeüti édesen komája kobakjával, együtt lapul a futó árok sarában, s a felettük libegve világító Sztálingyertyák fényében vidámitva, bátorítva, ugratva megkérdezi kenyeres pajtásától: – Fél-sz-e, gyerököm, halvány gyöngyvirágom?...

Százfelé szakad itt az élet egyetlennek vélt útja, kiszakad az ember mindenből, nem bízik, csak abban, akinek egyenruhája van, hiányzik az odahagyott otthon melegsége, s így történik azután, hogy felszed az ember egy éhes, hontalan ebet, macskát s rápazarolja minden fölös jóságát, gyengédségét. Az ilyen szerencsemalacot azután magával viszi a raj mindenüvé, kivéve, ha a kabala nem egyéb közönséges pocoknál. Mint a mi esetünkben volt. Mert nekünk is volt egy nagyreményű patkányunk, egérnek becéztük, de nem sokáig örülhettünk neki. Sorjában így történt:

Illés csomagot kapott. A legjobb falatokat a koffer legaljára tettük, hogy utolsó falatjaink legyenek a legjobbak. Két nap jártunk rá. Harmadnapra virradóra éjfél-tájt azzal rázza fel Illést Jóska: – Te, pán, valaki zörög a kuferba! Neszezünk: zörgés. Még jobban neszezünk: még erősebben zörög a láda. Még sokkal erősebben is figyeltünk volna, de Illésnek elfogyott a cernája, felvillantotta a rajlám-pát, és rávetette magát a kofferre. A következő percben visszahőkölt, s a koffer látogatója, „aki” melleleg bevágta legjobb falatjainkat, egy jól megtermett pocok, elvágatott az asztal alá. Utánanyomultunk, de csak a lyukat szidhattuk, amely bosszúnk elől eltüntette békésre szelídült éjszakánk első számú közellenségét. Illés hamar hasznavehetetlen villanyégőt tört apróra, s az üvegcserepeket elhintette közvetlen a lyuk előtt. Vártunk



•

a sötétben, s egyszer csak megcsörrentek az üvegdarabok. – Tehá-há! Vágja már a lábát, a szuj essen bele! – sivalkodta pokoli kárörvendéssel Jóska, aztán mikor gondoltuk, hogy a pocok már átverekedhette magát a barikádon, akkorát üvöltöttünk, hogy még magunk is megijedtünk tőle. A megriasztott pocok átvágtatott az üvegdarabokon, hogy csak úgy zengett a sarok. Még kétszer lestük ki a patkányt, aztán elálmosodtunk, de egész éjjel nem alhattunk az állandó csörgetéstől. Végül is Illés kénytelen volt eltakarítani a lyuk elejét, de 14 órás, délutáni 4-ig szabad elvonulást engedélyez neki, de ha azután is itt – ultimátumot dörgött be a pocoknak – marad, csúf sorssal sújtjuk.

A pocok másnap is ott volt. Szürkületkor bakancscsal, seprővel és egyéb gyilokkal a kézben lesben álltunk. Jött a pocok, egyenest a koffernek vette útját. Űzőbe vettük, Jóska meg a lyukat, a visszavonulás egyetlen útvonalát vágta, illetve állta el. A nagy trappolásra, zuhogásra még a szomszédból is átjöttek, de akkorra már Jóska (mint kocavadász élete egyetlen trófeáját) büszkén emelte a magasba a foglyul ejtett pocokot. Illés madzagot kerített, rákötötte a rab hátsó jobb lábára, azután sebesen ostort sikerített, s úgy terelte szobáról szobára az alattomos szökési szándékkal minduntalan meg-megugró pocokot, mintha legalábbis 5–6 választási malaccal kérkedne a kókai országos vásáron. Éjszakára kipányváltuk a patkányt, jövője felől akartunk valami szép döntést hozni, amikor parancs jött, és indultunk más, szintén patkánytermészetű, alattomos „parti férgek” vadászatára. A raj „egerét” rátestáltuk Jankai Miskára, hadd neveljen belőle mutatványos tengeri malacot, mint nyilatkozta a pocok előbbeni többszörös kunyorálása alkalmával. Napokkal később hallottuk, hogy a pocok vagy unintelligens volt, vagy egész egyszerűen csak szabotálta Miska nemes törekvéseit, elég az hozzá, hogy Jankai idomári tudománya bedöglött, s amikor látta, hogy a pocok se a pálcikaugrásra, se a plánétahúzásra nem mutat hajlamosságot, azt tette, amit a közönséges pocokkal szokás, agyonverte. Pedig kár volt... Azóta sincs a rajnak egere.

(*Újvidéki Reggeli Újság*, 1943. december 20.)

## ALKOTÓ MAGYARSÁG (RÉSZLET)

Azután megérkezett 1944 tavasza is. „Úgy mondják, s én hiszem, hogy nem vész el semmi, nincs abszolút halál, megsemmisülés. Anyag és szellem nem vész el nyomtalanul, a jó és rossz, alkotás és rombolás géniusza vagy fertőző baktériuma közöttünk él az első házépítéstől vagy az első, fel nem jegyzett háborútól kezdve, s emberek, nemzetek állnak szolgálatukba vagy válnak vazallusukká lelkeségük, kultúrfokkuk szerint... Velünk soha nem bánt kesztyűs kézzel sors, végzet és történelem, mégis erős annyira a lelkünk, hogy még ott sem pusztítunk, ahol mindenki más tobzódna a rombolásban...

Harmadik éve már, hogy Oroszországban harcol a magyar. Három év nagy idő, a kényszerítő körülmények sok balságnak lehettek volna szülői, ha a magyar nem olyan, mint amilyen. Idő és szerencse olyan tájakra sodort itt, ahol nem volt még előttünk magyar. A lakosság rettegéssel várta érkezőtünket. Úgy tudták, hogy a magyarok agyonverik gyermekeiket, őket halálra korbácsolják és kirabolják. Hogy ki mondta ezt nekik? – Hát, én Istenem, mi nem voltunk azok. Bujdostak előlünk kicsit, aztán amikor a pöttöm bolsi gyerek cukorral vagy szappannal (és főleg egy darabban, élve) érkezett haza, kezdtek előjönni, azután beszélgetni, s amikor eljöttünk tőlük, előállt egy öreg szapozsnyik (csizmadia) és micisapkáját forgatva elmondta: Köszönjük, hogy jók voltak hozzánk, hogy többet építettek mint romboltak, köszönjük, hogy soha nem éreztették velünk az úr, a parancsoló és a szolga közti különbséget. Sajnáljuk, hogy elmennek tőlünk, eddig biztonságban voltunk... Most már csak azt kívánjuk, hogy mielőbb vége legyen a háborúnak, amit, tudjuk, nem Magyarország, hanem Sztálin akart. Lenin más volt... Igazat beszélt öreg Dimitrij: mi építettünk ma, és fogunk mindörökké.

*(Újvidéki Reggeli Újság, 1944. 3.)*

## KOSSAVA

Bolond találmány a szél, különösen télen. Megvadul valahol az alvó mezőkön és betrappol bajt csinálni a város falai közé. Pirosra csipkedi a kislányok arcát, kimért léptű divatfiúkat ugrat lesöpört kalapjuk után és kedvesednek úgy fellebbenti a szoknyáját, hogy a szembejövő fiatalembernek majd a szeme esik ki – amit különben nem is bánna. A fiatalembert Pityunak hívják, a kedvest Szöszilnek, téged, no, ez nem fontos. Fontos az, hogy ma pontban nyolckor a színház előtt találkozol Szöszillel, aki bizonyára ismét elmondja majd, hogy Pityu egy undok alak, nem hagyja élni, mióta a múltkor (ama széljáték után) bemutatott őket egymásnak, s neked persze haragudnod sem szabad, te vagy az oka mindennek.

No, most cihelődj sebesen, a sarkon még utolérheted a kalapod. Kicsit sáros, mi? Az a békafájú meg röhög rajtad, a marha, biz' isten jólesne szájon vágni.

Igazad van, hogy nem inzultáltad. Mégis, kultúrember vagy, az ipse meg (tényleg, eszedbe is jutott) ökölvívó, aki legutóbb olyan becstellenül pofozta ki ellenfelét, hogy azóta olyan az állása, mint a pizzai toronynak. Szóval nem is olyan kár, hogy nem tanítottad móresre a nyavalyást. Röhögött C! Hát röhögött! Bizonyára szerencsés fickó, aki ma kétszer is elugrott a villamos elől; a korzón nem léptek a tyúkszemére s nem kell pont nyolckor a színház előtt lennie. Mint neked. Amiből ugyan már fene se lesz, mert a katedrális igyekvő órája most kezdett bevágni a nyolcas sorozatba s te még nyúllábakon sem érnél öt percen belül a boldog légyott helyére. De hát mért van neked bűbájos kis Szösziled? Majd késik a drága is negyedórácskát, mint szokott, s te már régi ismerősként kezdheted újra a veszekedést az ajtónállóval, akinek az a rögeszméje, hogy felvonásvégig ugyan be nem enged senkit, hacsak nem apellálsz vajszívére egy zsebbe passzoló ötvenessel.

Ha már úgyis késel, gyűjts rá. Itt a sarkon enyhely van.

Ne idegeskedj! Ez még csak a harmadik gyufa volt. A Morava drágább, semhogy dühödben odavágd. Na, látod, milyen leleményes fickó vagy! Behúzódttál a kapumélyedésbe, s ügyesen kuporogsz is már, a rágyújtást azonban egyelőre hanyagolod, mert sietős léptek álltak meg pár méterre tőled. Ne félj, nem a háziak. Két fiatal húzódtott csak el a

szél és villany elől a szíve melegével. Milyen édesek... Hallod te is?... – Pityu... ne izéljen... na! – Szöszil, drága kis bogár, hát nem azt ígérte, hogy ha ma egyedül megyek a nyolcas moziba, akkor puszikat kapok? – Ne... – De!... – Jöhet valaki... – Agyonütöm! – Pityu... Pityukám... de csak egyet!

Ugye még a csend is relatív? Vagy benned is az van? Mindenesetre kitűnő tüdeje van ennek a te Szöszilednek! Na, végre cuppantak is melletted. – Ez magának puszi volt? Te, te, édes kis gonosz ember! – Te vagy az oka, édes, és nem is vádolhatsz önzéssel. Engedtem, hogy meghatározd a mennyiséget, én meg megszbtam az időtartamot. A minőséget közös igyekezettel javítottuk fel, ugye?

Jók a füleid, pajtás. Azok ketten tényleg kuncogtak, és ismét megcsókolták egymást. – Jaj! Mennem kell. Színház után légy a sörözőben, jó? – Jó, kicsim. Tényleg nem kísérhetlek tovább? – Ma még nem. Nem szeretném, ha ilyen hamar kitudódna. Szervusz, rossz Pityu! – Csók, Szöszil!

Mit is akartál ott a kapuban? Ja persze, rágyújtani. Milyen rosszak ezek a Moravák... És ez a hideg! Legjobb lesz hazamenni. Nem igaz? Fene ezt a kossavát is! Egész könnyesre csípte a szemed.

(*Magyar Képes Újság*, 1954. március 15.)

## ÖREG KURI

Mikor megjelent görbe lábai fölött nagy pocakjával s azon a kisdobbal, mindenki utat nyitott, majd nyomába szegődött az öreg Kurinak, a kisbírónak. Ő volt falunk hangszóróállomásának őse, ha megpergette a kisdobot, elcsendesült az utca, és ki-ki futott a sarokra meghallgatni: mi tétetik közhírré, mi minden adatik tudtára a lakosságnak. Öreg Kuri ilyenkor szolgabírónyivá hatalmasodott. Külön fénnel ragyogott kifent bajszán a zsír és csizmáján a suviksz, amíg verte a dobot, s dörögve megparancsolta, amit elmondani megparancsoltak neki.

Dobszó után egyik-másik atyafi hozzáfordult, hogy hát „Kuri bácsi, maga biztos tudja – hiszen ott van, bent –, hogy hogy? is állunk ezzel meg azzal”. És az öreg, míg fontoskodva simított párat dús szemöldö-

•

kén, leginkább választ is tudott adni a kérdezőnek. Vasárnaponként vastag meggyfa botjára támaszkodva ő vitte a szót a sarkon az emberek között, meg a kocsmában, ahova be-beinvitálta olyik tanácsra váró tanyai. Jó ember volt, derék ember volt az öreg csak néha nagyon is pápáskodott, és ilyenkor könnyen lemarházza a közbeszólót. Voltak, akik erélyesen érdeklődtek, hogy miért marhák ők, Kuri bácsi azonban nem törődött a háborgó pórokkal, tudta, hogy dobszóig elfelejtik a haragot.

Egy téli reggel azzal hozta lázba a falut, hogy vasárnap este vándormozi tart előadást a Nagyvendéglőben, és bemutatja a *Ben Hur* című látványos filmet. Nagy esemény volt ez akkortájt hiszen a legtöbben még csak hírből ismerték a mozit. Kuri bácsi is, de ezt nem mondta meg azoknak, akik tőle érdeklődtek, hogy mi a ménkű is az a mozgó. Inkább csak úgy „nesze semmi” formában válaszolt, hogy:

– Jó dolog a’, nagy dolog a’, hajják, csak persze csinnyán kő foganni.

Kuri nénit is ette a kíváncsiság, de félt is rettenetesen.

– Mit vagy úgy begazóva?! – ripakodott rá. – Hát ott leszek tán én is! Nem?

És vasárnap este, jobbában a fütykössel, mellette anyóval elballagott az előadásra.

Rossz csillag gyúlt ki akkor az égen, öreg Kuri jobban tette volna, ha otthon marad.

Tagbaszakadt, cigányképű sváb ember volt a mozis, a lánya árulta, a felesége meg az ajtóban eltépdeste a jegyeket. Fia a gép körül trappolászott, ő meg gyatra magyartudásával irányította helyükre a nézőket.

– Kérem a jety.. Köszönök... Ite palra... Desség hádra – hadarta állandóan, és terelte a népet.

Kuri bácsi került sorra. Átadta a két első helyre szóló jegyet.

– Desség hádra, asz asszonsák is...

Öreg Kuri szint változtatott mérgében.

– Hová mennek én? – sutorogta elfúlva.

– Hádra, ekész a hádsó sorpa...

– Mén ám a zőregapád – tört ki az öregből s a jegyét odabökve a sváb orra alá ordítva megkérdezte? – Első hej ez, mongya?

– Esz asz, te kérem, te...

•

– Ne tegezz – toppantott elkékülve –, rajtam nem fogsz ki! Gyere! – fogta karon a feleségét és a hápogó mozist félrelökve levezette a vászon elé, az első padig. – Tágujjatok! – szolt az ott ülőkre, s az asszonyt leültetve a pad szélén foglalt helyet. Szinte füstölgött a méregtől. Hogy ez a jöttment milyen arcátlanul akart túljárni az eszén. „Első hejjel a zutolsó sorba! Lett vóna esze! Majd a pörccire nézek. Az ijentül minden kitelik” – zúgolódott.

Megkezdődött az előadás. Oroszlán kapdosott valamilyen láthatatlan légy után, s az öreg jónak látta odaszólni megnyugtatóan az asszonynak:

– Csúf állat, de ne féj, ulláccik meg van kötve!

A nép izgult, mindenki Ramon Novarro pártján volt, a hevesebbek hangosan fenyegették Messalát, de a római kocsiversenyig nem történt semmi baj. Akkor aztán arénává változott a nézőtér eleje is... Az emberek épp javában gyönyörködtek a vágatató paripákban, amikor az egyik kocsi, hogy előzzön, beljebb kanyarodott. Tán baj is lett volna, ha öreg Kuri idejében eléjük nem pattan és gamósát forgatva félre nem tereli a lovakat. Pillanatok alatt csurom víz lett, de még meg sem törölközött kopasz fejét, mikor észrevette, hogy a kocsisok még vadabbul közelednek. Érezte, hogy nagy baj lesz, és rákiáltott a feleségére:

– Asszony, a falhó! Húzógy a fal mellé! – ő maga meg szétvetett lábbal a középre ugrott, s a bottal hadonászva ordított, ahogy a torkán kifért, hogy: – Szthó!... Hőőő! Sszt! Hőhe!...

Hiába volt minden, a lovak rászaladtak a menekülő nézőkre... Öreg Kuri is, mikor látta, hogy följe vágat immár kocsi és ló, gyorsan curukkolni kezdett, de hanyatt esett. Koppant a botja, s a finomkodó borbélymester felüvöltött:

– Agyonrúgták, kérem!...

Sok mindenre szükség lett volna akkor, de erre a bejelentésre aztán nem. Mert egyszeriben mindenki nyakán érezte a lovakat. Kiabáltak, a fehérnép sivalkodott, öreg Kuri meg hanyatt fekvé, hörögve hőhézett még akkor is, amikor lámpát gyújtottak. Olyan volt a vászon előtti térség, mint egy furcsa csatatér. Fej sehol, csak csizmák és combok meredeztek a plafon felé. A legtöbbjük guggolt vagy hasalt, mintha sürgős keresnivalója lett volna a padok alatt.

•

– Hun a muzis! – kiáltotta vérszomjjasan Kuri bácsi, ahogy karika lábaira tápáskodott. – Széttaposom, mint egy gyalogbékát! – Mikor meglátta, nekiesett: – Lovakat szabadítasz a népre, bitang?!!!

Ha le nem fogják, megkörösztolja a tokost.

– Haza, emberek! Nem vállalom tovább a felelősséget – adta ki a parancsot Kuri bácsi, s a „legázolt” nézőkkel az élén hazavonult. Másnap, mikor dobszó után mondták neki, hogy később nem történt semmi galiba, az öreg büszkén mondta: Elhiszem! De ha akkó közibük nem csapok, asziszem, jónéhán temetés lenne máma a faluba!

(*Magyar Szó*, 1960. február 13.)

### ICI PARIS (*Chopin sírja*)

Szegény Voltaire, ha tudta volna, mi vár rá halála után, lóhalálában menekül el szeretett Franciaországból. Erre a megállapításra akkor jöttem, amikor kiléptem a Pantheonból, és lépcsőin ülve elgondolkoztam az imént látottakon. Alig vártam, hogy a hatalmas festmények megbámulása után mikor kerül elő ismét a halhatatlanok kulcsára, aki levezeti az idegent a föld alá, és elmagyarazza, kik enyésznek ott, halhatatlanok, akikre büszke Franciaország. Engem Chopin sírja érdekelt, mert a kislányom megkért, hogy vigyek egy szál szegfűt Chopinnek, aki, úgy látszik, eljegyezte a lelkét.

Végre előkerült a szikár Kharón, ajtót nyitott, és mi utánaballagtunk a lépcsőkön. S ekkor ő, ki fent olyan halk, jó modorú dendi volt, itt felcsapott vásári kikiáltónak; olyan nagy hangon és hangsúllyal beszélt a kenyerét jelentő holtakról, mintha azt várta volna, hogy nyomban térdet s fejet hajtunk. Most az ő birodalmában voltunk... De nem is ez volt a bántó, másutt is ilyenek az ilyenek, hanem az, hogy a mindig szabadságáért, az ország, az ember, a szellem szabadságáért harcoló nagyok, például Rousseau, Victor Hugo és Voltaire is éppúgy ráccsal van elzárva tőlünk, ámulóitól, mint más ott nyugvó polgár, katona vagy káplár... Voltaire szobra ott áll a sírja előtt, persze szintén a rácson túl, s ajkán, a nagy gúnyolódó jellegzetes mosolyába mintha kis sírós szegyen

is vegyülne. Ez aztán megkapta a magáét... Ő, aki a szellem felszabadulásáért is küzdött, lehet, hogy a végítélet napján, ha megszólalnak a harsonák, később szabadul ki, mint a közönséges halandók, mert előbb elő kell majd keríteni a szikár atyafit, aki az orra után ítélve nemigen vetheti meg Burgund borait.

– Mikor érünk már Chopin sírjához? – kérdeztem.

– Itt, uram, soha – mondta és ismét emberi volt a hangja. – Chopin kinn nyugszik a père-lachaise-i temetőben ...

Igen, másoknak sem jutott itt hely. Ők is ott vannak, abban a temetőben. Kimenjek?

Késő délután volt már, s hátha ott is kapuzárás van, mint itt, a Pantheonban? Elballagtam inkább a Sorbonne-ig, hol Villon (1451–1452-ben) elnyerte a doktorkalapot. Legalábbis így írja *Testamentum*-ában: „S bár a nőknél sok babért arattam, / s a vágy húsumba csontig harapott, / A vén könyvekhez is csak hű maradtam, / s elnyertem a doktorkalapot. / És akkor a magam lábára álltam, / s úgy éltem már hol vízen, hol boron, / Akárcsak most és nyelvem a vitában / minden tanárt megvert a Sorbonne-on.” Villon... A rossz társaság és „a kövér Margot” elvitte a bűn útjára. Itt járt, ezeken a köveken, s bizonyára itt látta valahol a szép fegyvermesternét, aki imígy énekel (vénségére) régmúlt szépségéről: „Pedig hidd meg, szűz voltam is egyszer, / Úgy mint Kathrine a múlt vasárnapig. / Szűz voltam én és százszor szebb a szépnél, / S a Saint-Germain des-Prés-ben nagymisénél, / Engem néztek csupán az emberek...” Nincs messze az sem, Párizs legrégebb temploma. Lehet, hogy annak közelében vagy a Pont au Change mögött, a börtön, a Conciergerie közelében beszéltek meg a navarrai kolostor kirablását ő és két lóköto cimborája, Collin Caiyeux meg Ythier Méchant.

A három nap óta felhős égből zuhogni kezdett az eső. Beültem a Clunybe, a szegfűt odaadtam a mamzellnak, és megkértem, hogy hozzon bort meg taxit. Gyorsan meglett mindkettő, s nekem a kocsiba kedvem kerekedett meglepni persani ismerőseimet. Változtattam hát az adott címen mondván: Persan, Rue de Londres 9. A kopasz, vörös képű sofőr morgott valamit, de mintha nem lett volna csúnya. Hagytam, hadd mérgeledjön háborítatlanul, én meg Villonhoz tértem vissza... „Hol van Heloise, kiért a szarkofágban Abelard szíve még most is dobog.



•

És hol a szűz, kit Rouen várában égettek meg nemrég az angolok... De hol van már a tavalyi hó!”

Abélard és Heloise... Mintha nem is 865 évvel ezelőtt történt volna egy 38 éves férfi és egy 18 éves lány között. A 38 éves teológus Fulbert párizsi kanonok 18 éves unokahúgának lett a nevelője. Halálosan egymásba szerettek, és Abélardnak mennie kellett, gyermeküket azonban megszülte Heloise. Titokban kötöttek házasságot, s ekkor az írás szerint „Abélard kolostorba küldte Heloise-t, mire a kanonok bérencsek által megfosztotta őt férfiasságától”. Az autó bekanyarodik egy utcába, s én arra gondolok, míg fékez, valószínűbb, hogy előbb történt a műtét, s erre Heloise önként ment az argenteuil-i kolostorba, nehogy Fulbert máshoz kényszerítse nőül”.

– Rou de Londres – néz rám morcosan Kurblisev, a sofőr. S csak annyit mond még, hogy tizenkilenc. A többit, tudja, kitalálom külföldi létemre is.

– Egy hűján húsz – mondom neki magyarul, mire még haragosabban pislog, de a húszfrankos kibékíti. Kajánul rám nevet, és otthagy az esőben.

Megkeresem a 9-es számot.

– Mr. Nyéky? – kérdi a portás. – Soha nem lakott itt.

Már nekem ne mondja, apám, mondom, és az orra elé tartok egy levelet, rajta áll világosan a feladó címe. Azt mondja mosolyogva, hogy igen, Persanban bizonyára ott is laknak az ismerőseim, de én itt vagyok, Párizsban... Megállj, Kurblisev, az anyád ...

Bemegyek az első büfébe, suhogómat egy székre teszem, hadd csurogja ki magát, én meg rágyújtok, bort rendelek, és kimegyek egy pillanatra „nevetném – gondolom magamban – ha meglovasítanák a cigimet, gyufástól”. Nem bántotta senki. Csak épp a suhogóm hiányzott. Érdeklődtem egy ideig, aztán abbahagytam.

Szerencsére nem volt messze a Saint Lazaire pályaudvar. Autóbuszon vánszorogtam haza. Csendesen iddógálva hallgattam az esőt, s arra gondoltam, hogy én nyilván csomagolhatok is. Reggel szikrázott minden a napsütéstől. Evoé! Heuréka! Végre vidám színekben is láthatom Párizst. Úgy látszik, itt az a mondás járja, *ha ellopják a suhogódat, másnap kisüt a nap.*

Vidoran ballagtam le a Jean Bonsergeant metróba, ugyanilyen hangulatban taksáltam fel a temetőt körülvevő hatalmas falat, vettem meg a szegfűket és léptem be a kiskapun. Az ör útbaigazított pár sou-ért nekem ajándékozta a temető térképét, amely nagyon is kell a halottak tündérkertjében.

Megyek. Olvasom a feliratokat. Aztán a 7. parcella egy gránitból való, ravatalszerű síremlékénél megállok, amelyen fekete márványból faragva ott fekszenek egymás mellett Abélard és Heloise, akinek lába előtt ott hever a hűséget jelképező kutya. Akaratlanul Csuka Zoltán sorai jutnak eszembe: „S lábad előtt a halál sötét kutyája immár megjuhászodottan fekszik és a végtelenbe bámul.” A Pantheonban nem éreztem ennyi magasztosságot. Itt templomban voltam, pedig azt az épületet Szt. Genovéva sírja fölé emelték...

Kezemben két szál szegfűvel barangolok ebben a tündéri szép temetőben Chopin sírja felé. Itt pihen az isteni Sarah is. Sarah Bernard, meg Bizet, Molière, Alfred de Musset, Balzac, a két Dumas, apa és fia. Úgy látszik, nem voltak jó franciák, hogy nincsenek lent a Pantheon alatt, de esküszöm, hogy Jean-Jacques Rousseau is ideszökne onnan, ki a napfényre, ha lehetne.

11. parcella... Boildieux... Bellini (et tu?) és alig tíznéhány lépésre rengeteg virág virít egy fehér síremlék előtt... Az ő arca sugárzik a domborműről... fölötté a zene márvány múzsája a fejét és ernyedten lebocsátja a lantot, amely elhallgatott örökre. Chopin... Dallamok szállnak a napsugaras sírboltok, pázsit és fák fölött, s amíg a két szegfűt az ajkához érintem szeretném valamelyik dalát elénekelni, s ez nem volna most szentségtörés. Mennyit adott ez a géniusz Franciaországnak, és mennyire szerethette Lengyelországot, hogy halála után kívánságára testét itt temették el, de a szívét hazavitték lengyelhonba. Ő, a szívetlen Chopin bizonyára megértette, hogy csak az egyik virágot hagytam nála, a másikat a szívem fölött hazahoztam a kislányomnak.

Süt a nap. Még egyszer visszanezék Chopin síremléke felé – ki tudja...

Most már csak egy dolgom maradt itt: megkeresni Adyt, akiért Párizsba jöttem, s eddig még nem találtam rá, a babonás bujdosóra.

(*Magyar Szó*, 1963. október 20.)

## ICI PARIS

(És most elnémulunk)

Nem egy órából áll a nap – nyugtatgatja magát a lusta, aztán bővölnen mered a bukó Napra, és szeretné megállítani legalább ott, az ég peremén, ha már egész nap nem vette észre, hogy fölötte ragyog. Valahogy így vagyunk mi, emberek az étellel, szerelemmel, egy-egy tájjal, várossal is, akkor kezdjük látni, amikor a vonatunk előtt már szabadra állították a szemaforot. Hányszor akartam én is megtalálni Adyt, aztán pár percnyi keresés után patópáلكodtam, hogy úgylis itt van Párizsban, a versei meg bennem, majdcsak rábukkanok. A mese vége azonban mindig ugyanaz: időzavarba jut a cseléd, lótfut, s a nagy kapkodásban a saját kezét se találja. Engem legjobban a babonás Ady babonája zavart meg, a hármas számok. Ott kerestem, a hármas, a harmincas és a harmincharmadik szám alatt. Soha nem hallottak róla. Így érkezett el az utolsó nap, és akkor döbbsentem rá, hogy hiszen mindig tudtam, hogy Ady a Hotel Európában lakott, miért felejtettem hát el napokon át!?

A portással elővettem a telefonkönyvet, nézze meg; a Boulevard Saint Michel hányas száma alatt leledzik ama hotel?

Nem találta. Én sem. Hotel Európa nincs a „BulMis”-en. Lehetetlen!

Nemsokára ott álltam a szökőkút előtt, amely mögött a hatalmas szoborcsoportozat Szent Mihály győzelmét hirdeti a sátán felett.

Pár lépés, és ott a Boulevard. Végigjártam a végtelen hosszú utat, s a hotelt nem találtam meg se a jobb, se a bal oldalon.

Késő délután tértem be fáradtan, kedvetlenül a Clunybe. *Az én testamentumom* utolsó sorai jutottak eszembe: „S ne átkozzon majd engem, / Ha a Nap későn jő fel: / Későn jő fel akkor is.”

Észre se vettem, hogy két egyetemistalány-félét nézek, ők meg engem. Elmosolyodtak. Haloványan én is, aztán az egyik megfordult, és lehajolt, mintha a cipőjén igazított volna valamit. Mások is így csinálják. Ezek a fruskák néha iszonyúan tudják, hogyan és mennyire kell lehajolniok... És végre eszembe jutott, aminek mindjárt az elején eszembe kellett volna jutnia: itt van monsieur Gerard, az öreg pincér! Hátha? – A Boul Michen valóban nincsen, uram, de balra az első keresztutca a Saint Severin, hát annak a harmincnyolcadik száma alatt van az öreg hotel.

„Hotel de l’Europe” – hirdetik egy szerény márványtáblába vésvé a betűk Ady tanyáját. Bemegyek. Már égnek a lámpák. A portás nem tud Adyról. Nem hirdeti semmi, hogy innen indult a halhatatlanság felé a legnagyobb magyar költő. – Sok híres ember lakott minálunk, uram – mondja a portás –, bajos is volna, ha valamennyinek emléktáblát vernénk a falba. Egyébként – mosolyodik el – én fiatalember vagyok, s Ady úr az én időszámításom előtt lakhatott a „löröp”-ban.

Barátságos ember volt és nyitott tenyerű, mint minden francia. No, nem a bőkezűséget kell érteni a nyitott tenyéren, hanem a borralalóvárást. Tudta, hogy nem hiába visz fel a harmadik emeletre. Türelmesen, csendesesen nézett, amíg elballagtam jobbra, balra a vörös szőnyeggel bevont folyosón. Melyik szobában lakhatott? Csak annyira emlékeztem egyik verséből, hogy „Szobám a harmadik emelet”... Kint az utcán még egyszer felnéztem a homályba vesző, ötemeletes épületre. Adieu, Ady...

A sarkon áll Pizzi Pino emeletre szóló restaurantja. Kicsibe múlt, hogy össze nem veszem vele. Nem akart inni adni: azt mondta, egyek is hozzá! Az étel mellett meg rátukmálta mindenkire az italt, és megfizettette a borát még a legmegrögzöttebb antialkoholistával is! Teremtésit... a digó csak addig jó, amíg a Santa Luciát fújja, vagy a tükör előtt gyönyörködik magában.

Az utolsó órák Párizsban. Jó a bor, jók hozzá a versek, s jó mellettük elgondolkozni a *babonás* Adyról. Mert az volt lelke gyökeréig. Ezt példázza ragaszkodása a bűvös háromszavas verscímekhez, a hármas számhoz s az Istenhez, akit egy-egy versében kegyetlenül páholt, hogy aztán „megijedve” a *Köszönöm, köszönöm, köszönömben* révületében szinte testetlenné válva ezt írja: „Napsugarak zúgása amit hallok, / Számban nevednek jó íze van, / Szent mennydörgést néz a két szemem...” s ezután a pogány, Isten-korbácsoló Ady olyan imádságot mond el, amelynek megálmódására képtelennek tartom a papokat.

És Ady mégsem hívő volt, hanem babonás. Odáig ment ebben, hogy református létére még a szentekben is higgyen. *A Szajna partján* című verse bizonyítja ezt a legékesebben: „Ott szebb vagyok, nemesebb, hősebb, / Sejtelem-csók minden dalom, / Szent Cecília hajol lelkemre / Álmatagon.” Hogy ki volt Szent Cecília? A zene védőszentje. Hogy mi

•

köze ennek a babonához? Sok! Ady ugyanis november 22-én született, Szent Cecília napján.

Szegény jó, zűrzavaros félisten. Ugyan mit érezhetett, amikor géniusz voltát feledve már sietve innen kocsizott Lédához, vagy balagott a drága Boulevard-on a pár száz lépésnyire folydogáló Gangesz, a Szajna felé? Magyar vonatkozású verseit Magyarországon, azokon a helyeken lehet átérezni a legjobban, ahol írta őket, Párizsban azonban nemcsak itten írt dalai harangoznak mélyebben, hanem az egész Ady, mert mindenüvé magával vitte szeretett Párizsát s így itt is hagyta a lelkét örökre.

Vajon ráismerne-e Párizsra?... Biztos, hiszen Szent Mihály útja, a házak nem változtak, s a platánok is ugyanazok, csak terebélyesebbek lettek.

Későre jár...

Nem a földalattin mentem, hanem taxi poroszkált velem át a városon, ki a Gare de Lyonra.

Alig éreztem, hogy elindult az expressz. Nem néztem ki. Lehajtottam a fejem és rágyújtottam. Egyik útitársnőm cigarettát kért. Az ő „hazajja” már régen elfogyott. Némán megkínáltam gyufával is. Nézett és úgy kérdezte, mintha magának is mondaná:

– Teško?

Elfordítottam a fejem, mert köd ült a szememre s a tudómre, egyre gyorsabban szippantottam a levegőből, aztán mosoly vonaglott át az arcomon: a feleségem korholó hangja szállt felém a messzeségből: – Már megint szipogsz, apu?

(*Magyar Szó*, 1963. október 22.)

## VÁNDORCIRKUSZ

A legőrültebb spanyoljárvány sem okozhat akkora lázat, mint amilyen Görhéék közt tört ki arra a hírre, hogy vándorcirkusz érkezett a faluba állatsereglettel, szerecsennel, kard- és tűznyelővel, kötéltráccal, miegyebekkel. Azok, akik olyan okosoknak tartották magukat, hogy

mindig attól féltek, egyszer szétpukkan majd a fejük a benne szorongó tömérdek észtől, kijelentették, hogy:

– Maszlag a zegisz! A zoroszlány nem biri a klímát!

– C! – szörnyűködött Tamás, a marhahajcsár. – Ojjan cudar az a klíma?

– Ojjan! – mondta meggyőződéssel Módos Gazsi, a tűzoltótorony nappal éber őre.

– A kirelajzumát! – pislogott ijedten Tamás. – Oszt mi az a klíma?

– Fölhőjárás – magyarázta Tifla, a bódés, akinek mindig volt ideje újságolvasásra, tehát tanult embernek számított.

– Eccerűen fölhőjárás, ami eere mifelénk más iránybú gyün, másba mén, mint a vadak országába, oszt így megölje a dúvadat. Ezé aztán leginkább sihedert varrnak a zoroszlánybőrbe, oszt az rémiszgeti a népet. Így lesz ez most is!

Hitelt adtak a szavának, nem úgy, mint a tojásos kofa Görhének, aki pedig minden szentre külön-külön megesküdütt, hogy másnap tíz tojást lop neki hazulról, csak előlegezze neki a beléptidíjat. A kupec hajthatatlan maradt.

– Essen bele a nyű – panaszkolta Dükülinek a sikertelenségét Görhe –, peig akar egy tucatnyit is vittem vóna neki!

– Ne bánkógy, ember – vigasztalta a cimbora –, többet ér annak száz dinár, mint a szentekbe vetett hite! De nem baj; épp azé se adom neki azokat a libatojásokat, amikre a mútkó előfizetett.

Görhe vigasztalta volt, herregett mint a kutya, amelyet a saját udvarában rúgnak farba.

– Nem baj – csikorogta –, maj teremtek én hónap tojást, de megfizettetem vele a rendes árat, mer aszondom maj neki, hogy a zanyám kütte! Fizessen a pogány, ha nincs benne becsület!... A zoroszlányt meg megnézzük még máma, méghozzá ingyen, semmijé!

Délután nagy csinnadrattával falujárára indult a cirkusz aprajagyja, hogy a nagyérdmű közönség szíves pártfogását kérje. Görhéék már az első sarkon megszívlelték a rekedt hangú igazgató barátságos invitálását, nem sokáig nevettek hát a pojacán, hanem elverettek, és öt perc múlva már akkora rést hasítottak az arénát körülvevő ponyván, mint buzogányával a hetrefüles Botond a bizánci bádokkapun.

•

A felderítéssel hamar elkészültek, és csakhamar kölcsönösen köpködték egymást a ketrecében megháborított csimpánzzal, aki tehetetlen dühében ott makogott már a legtökéletesebb örület szélén, amikor végre megelégték az első számot, és odakocogtak az oroszlánketrechez. Fialat jószág volt, s mert hihetőleg nőni akart még, hát szunyókált kicsit.

– Kicsillem – állapította meg fitymálva Girci.

– Biztos zsákba neveeték – vélte Csíra, és ez rávallt pengeéles észére. Csíra ugyanis még most is, tízéves korában is attól rettegett esténkint, hogy kimegy a szobából a világosság, ha lámpagyújtás után ajtót nyitnak.

– Sose féjjetek, urak – zendült kellemesen Görhe kappanhangja. – Ez itt – és hanyagul az alvóra mutatott – valóba oroszlány ámazomba összekucorodott, s aluszik. Namámost, mit tesz a zalmábú főriasztott kisegér? – kérdezte hetykén.

– Megrezzen, ugyebár, majd meg ménkűnagyot ugrik. Ime: eksperiment!

S ezzel Görhe odalépett a rácshoz és rászózott az oroszlán kilógó mancsára.

A nézők serege tágult, és Girci felnyikkant:

– Mán rezegett!

– E'semmi! – intette le Görhe. – A zest fénypontya most következik – szólta, felemelte a kezét, suhantott... és sikoltása beleveszett az oroszlán ordításába. Mert az történt, hogy az oroszlán megelőzte: ő csapott előbb, és úgy lerántotta a bőrt Görhe kézfejről, mintha kesztyű lett volna.

Érezték, hogy baj lesz Görhe próbaénekléséből, és Düküli nyomban betapasztotta tenyerével a vérző idomár száját, de Görhe ahajt bele is harapott, mert nem kapott levegőt és most már hármásban üvöltöttek az arénában, amely Pablo, a spanyol kötél tánccos személyében hirtelen benépesült.

Girci vette észre először, s amikor meglátta a tekintetét, azt hitte, hogy himlőt kap tőle. Hát... azt nem, de pofont akkorát kapott, hogy nyomban elaludt, mint kiskorában, amikor mákhéjat itattak vele. A következő mozsár Csíra képén dörrent, jó komótos, öreg pofon volt, Csíra még esztendőre rá is esküdözött, hogy egyszerre két kézzel csapta meg a levegő ura.

A hon vérző fiait nem bántotta Pablo, sőt bekötötte sebeiket, utána titoktartásra intette őket, és futni hagyta a négy daliát. Mert ő volt megbízva a cirkusz őrzésével, de hát a direktornak migrénje volt, s ő gyógyíttatta a sátorban szegényt...

Lőtávolból kijutva visszanéztek. Pablo meg egy kerek asszonyság nagyban foglalatostkodtak a bizánci kapu körül: a rést varrták be, nehogy a diri is migrént kapjon, mert a fejfájós férfiek néha fenemód tudnak ám következtetni, és ilyenkor izgága fickókká válnak. Pablo meg már ismerte azt a négysoros románcot, mely szól pedig ekképpen: „Az éji bogarak donognak és zúgnak. A férji bogarak pofoznak és rúgnak.” S ezt „á la cha-cha-cha” is járatták a pácienssel.

Némán ballagtak, akár egy lassan mozgó alakulat, csak Csíra kapkodta fel olykor a fejét, mint csárdás közben a duhaj legény, hogy a szándékosan szemébe rázott hajtincset visszacsapja a feje tetejére, persze csak úgy, hogy hamarosan ismét a szemébe lógjon.

– Mit rázod a fejed, mint az eperfát?! – kérdezte mérgesen Düküli.

– Asziszem, hogy te még aszt se bírnád, ha téged csap meg a cirkuszos – mondta neki keserűen Csíra, és olyan undorral nézet rá, mint muszlimán a szalonnára.

Nem volt hazamehetnékjük. Az ármádia ép felének azért, mert ugyan mit csinálnának ők otthon, a sebesülteknek meg azért, hogy ugyan mit csinálnának velük otthon! Meg hát korai volt még az idő, még csak most kezdett nőni a délután, estig sok mindent lehetne játszani.

– Jáddzunk cirkuszt – ajánlotta Girci. – Én tudok kötélén járni, majd én leszek a légtornác.

– Ha te csak 3 lépést is tucc a kötélén mászni, akkó én tűznyelő leszek! – kiáltotta mérgesen Csíra, akinek ma valahogy nagyon a begyében volt Girci.

– Én meg a zigzagató! – kapott a pozíció után Düküli, de Görhe rároffent:

– Attú csiba! A zigzagató én leszek, te meg az a szép almásderes kanca, aki Julcsi névre hallgat.

– Hát én arra nem hallgatok! Ha mán ló leszek, akkó legyen a nevem Szultány! – heveskedett az idő előtt lerotált direktor.

Rámondták az áment, és elindultak a liget felé. Útközben Girci hazaugrott a kocsikötélért, Csíra meg a neki szükséges kellékekért.



•

Egy tisztás volt az aréna, ott feszítette ki kötelét Girci, jó méterre a föld fölött, Csíra meg rongydarabot erősített egy mogyoróvesszőre és jelenésükre várva leültek a fűre mint nézők.

A direktor közben már hosszú nyelvű ostort csinált, aztán gatyamadzagot kötött Düküli nyakára, körülvezetgette a táltost, aki kényeskedve lépdelt, olykor horkantott, nyerített és rúgott. Görhe eztán pattogatott az ostorral.

– Galopp, Julcsi! – akarta futtatni, de a ló megállt és sértődve fordult hozzá:

– Ha mégeccé így mondd, itt hagyom a zegisz cirkuszt!

– Jó van, no – szelídítette a musztángot Görhe. – Aló, vágta! Szultány!

Düküli trappolt is, mint amikor csicsókalopáson érték. Ezután Görhe egy érces „hőhével” lefékezte, majd hol az egyik, hol a másik lábára térdeltette a tajtékzó ménét.

– Oszt most következik a zest fénypontya! – harsánykodta Görhe.

– Meghalatom a telivért!

A közönség tombolt, a szerepébe beleélt direktor meg ráripakodott az almásderesre:

– Ess össze, Julcsi!

Düküli a dühtől sápadtan fordult a felé. Görhe azt hitte, hogy a ló nem jól értette a parancsot és még hangosabban kiáltotta:

– Dögöjj meg! Hama!

– Dögöjjön meg a zöregapád, híres! Nem montam, hogy Szultány vagyok!? – s ezzel elszakította kötelét és leheveredett a röhögő közönség közé. Mikor valamelyest elcsitult a tetszészaj, Görhe megpróbálta jobb belátásra bírni, de beszélhetett neki, akár edző a rossz futballistának.

– Következő számunk Girci, a légtornác – szolt hát Görhe, és nézővé változott.

Girci odaporzott a kötélhez, fölászott a fatörzsön és ráállt a kötélre. Egész jól mutatott, ahogy állt, és a háta mögött fogta a fát, de ahogy nekiindult, mindjárt körösztasszét csinált, és spirálszaltóban vágódott a fűre. A térdét meg a bal orcáját sajnálta kis ideig, kikaparászta belőle, a füvet, s a közönség röheje és füttye közben újra felászott a fára.

– E’ semmi se vót! Csak begyakollás! – mondta, aztán jól megnézte a kötél túlsó végét és – uccu!

Nem sokáig taposta a kötelet, amely ugrált alatta, mintha rángatták volna, de négyet lépett azért, mielőtt lepörgött volna az édes anyaföldre. Mikor a viháncoló közönség tapsorkánja közben felkelt, nyögött még párat, mint akit a csúz kínoz, aztán büszkén szólt Csírára:

– No, kényes, én többet léptem háromná, hát most edd meg a tüzet, ahogy montad!

– Helyes, helyes! – kiáltozta a két néző, Csíra meg, mint aki tudja, hogy rajta a világ szeme, gúnyos mosollyal a középre ment. Biztos volt a dolgában, mert próbálta ő már ezt a suszterműhelyben, tudta, hogy erősen rá kell lehelni a spirituszba mártott égő rongyra és csak utána kapni a szájába, a közönségnek így az az illúziója támad, mintha valóban a szájában oltaná ki a tüzet.

Lerakta maga elé a ronggyal ékített pálcát, elővette a nadrágzséből a kékítő s üveget, amelynek tartalmát otthon kiöntötte és a gyorsforraló spirituszával töltötte meg, jócskán meglocsolta a folyadékkal, meggyújtotta, felemelte, rálehelte s az elalvó rongyot a szájába kapta, majd diadalmasan a feje fölé emelte.

A közönség elámult, vadul tapsolt és újrázott. Csíra megismételte a mutatványt, s mert a siker még nagyobb volt, harmadszor is meggyújtotta a rongyot, de most várt kicsinyég, míg egészen nagy nem lett a lángja.

Sok futó bírta már el magát és esett össze a cél előtt, mert nem bírta szusszal. Csíra is így járt. Felemelte a lobogó fáklyát, teljes erőből ráköhentett, és mindjárt a szájához is kapta.

Ez lett a későbbi pofonok oka, mert a tűz még nem aludt ki teljesen. Csírából azonban kifogyott a szusz, levegőért kapott, és a levegővel együtt szájába csapódott a láng is. Elhajította nyomban a nyeles kanócot és kiabált, ugrált, hadonászott, mint szombat delenkint a félig neszült közlekedési rendőr.

A közönség előbb derült a jeleneten meg Csíra pösze beszédén, de aztán hirtelen észbe kaptak, fújkálták szegénynek a nyelvét, amit minduntalan kinyújtott, mint nagy melegben a kuvasz. Nem tudták, mitévők legyenek, de azt érezték, hogy Csírán nyomban segíteni kell, mert dagad, hólyagosodik a nyelve. Gyorsan elvezették hát a kúthoz és vizet húztak neki, de Csíra csak brutykált a vödörben, mint magló a pocsolyában.

•

Nem volt más hátra, hazatámogatták.

Mári néni, Csíra anyja a hallottak után még örült is szegény, hogy élve kapta vissza a fiát, a család feje azonban mérgében elvesztette a fejét és úgy elverte a társulatot Julcsitól kezdve fel a direktorig, hogy jó ideig pipiskedve jártak, akárcsak a Rohonczy báró unokahúga.

Hátra volt még a meghitt családi otthon melege.

Megható volt...

A gyerekek sírtak...

(*Magyar Szó*, 1964. december 6.)

## KUKORICÁZÁS

Mikor a nagykabát átadja helyét a sifonérban a vékonyabb gúnyának, és a klumpában szalmát vackolnak a lábnak, megkezdődik a kukoricázás, a csöves tengeri morzsolása géppel vagy kézi erővel. Ilyenkor kezdenek kievickélni adósságaikból a gazdalegények, akik éppoly szűkösen állnak néha pénz dolgában, mint a napszámosok vagy a szakképzetlen kőművesmunkások, és éppúgy isznak hitelbe, mint azok. Csakhogy míg a napszámosoknál minden szombaton, a munkásoknál meg havonta kétszer is van elseje, a gazdalegények csak valamilyen mezőgazdasági termés betakarítása alkalmával jutnak pénzhez, s ilyenkor is a szülők beleegyezése nélkül. Röviden: elemelnek egy-két zsákkal, és így szanalják magukat. Ez, ugyebár, egyszerű. Pedig nem az. Minden nemzedéknek új lopási módot kell kitalálnia, mert a régít az apák is jól ismerik, és könnyen körmére koppintanak a közös tulajdonból kaparászó legénységnek. Ennek még föltöttébb kellemetlen következményei származnak. Az egyik, hogy az egyednek otthon állandóan lesunyit fejjel, pironkodva kell járnia, megvonják az amúgy is mizerális zsebpénzt, a kocsmában megbefagy a hitel, inal a becsület, s a cigaretta helyett a fogát szívja János vagy József, nedű helyett meg keserűséget nyel a vasárnap délutáni tánc szüneteiben.

János és József felképelesét mesélem el, mielőtt rátérnék két olyan históriára, amelyből egyelőre okulhatnak az arra szoruló előképzős kukoricatolvajok.

•

János bezupált félkegyelmű volt a faluban, de hasznavehető valaki olyan esetekben, amikor valaminek az elvégzésére más nem vállalkozott. József egy napon elérkezett oda, ahol a hanyagul fogadott köszönés után nem azt kérdezik a bortermelő meg a kocsmáros, hogy „no mit iszol?”, hanem hogy „no, testvér, mi lesz má!?”; tehát elért a zord bizonyoshoz, hogy mihamar bedugul számára a csap. Vakarózott... Tudta, hogy lopnia kell, és hogy lopni is fog, csak azt a megbízható illetőt nem találta meg, akit pirulás nélkül felkérhetne egy szusszantásnyi segítségre. Csak addigra, míg pontosan az esti harangszó elkondulása után a falon át a vállára gurítaná a kukoricával teli zsákokat. Ebből is látszik, hogy József elemista volt még, de jó növendék, mert végszükségében kikötött Jánosnál, aki két pakli Dráva ellenében hajlandó volt felfogni a ráhemperedő zsákokat.

Amint mondták, nem úgy lőn. Mert idősb József pontosan akkor ért a sötétben a mondott hely közelébe, amikor kedvenc fia a lépések hallatára megkérdezte, hogy:

– Itt vagy, Jani?

– Itt – szól ugyanolyan halkán idősb József, és már tartotta is a vállát a belülről meglökött, lehuppanó zsáknak – épp úgy, mint ahogy legénykorában a komájának segédkezett. Csakhogy most nem örömeben dobogott a szíve, hanem felháborodásában! (Minden relatív, ugye.) A méreg azonban csak akkor öntötte el istenigazában, amikor a sarkon nekiszalad a megkésve vágató János. Mivel úgy zsákostul nem bírta pofon vágni, hát rászólt:

– Jó, hogy gyüössz, fiam. Fogd csak meg egy kicsit a zsákokat, Jani!

A hibbantja nem érezte meg a veszedelmet, és vállaira vette félig a terhet, de azon nyomban szédület támadt az eszében, mert akkora átszállót kapott, hogy imbolyogni kezdett, mint tengeren az üres hajó.

– Mars előre, a kiskapuhó! – harsant az újabb parancs, és János odakacsázott. Ifjabb József épp kifelé igyekezett volna, de beszorult az ajtóba. Nem látta meg hátul álló apját, és izgatottan szólt rá Jánosra:

– Ne ide, ember, ne ide, a kutya ...

– De ide, csakis ide, a zanyátok... (és a többi) – dörögte a fiában csalódott atya, majd hirtelen belökte Jánost az udvarba, ő is belépett, és bezárta maga után a kiskaput.

Nagy egerészések estenek azon az estén a bágyadt holdvilággal bevilágított udvaron. Hiába szökölt János, és futkozott József, az ostor csak

•

elérte őket, úgyhogy végül is a szárkúpon, a pulykák közt letek menedékhelyet, és ott is bóbiskolták volna át a hideg éjszakát, ha meg nem esik rajtuk az öreg szíve. De megesett. Lecsalogatta Janit, odavezette a kiskapuhoz, és néhány jó tanács kíséretében kipofozta az utcára.

Jóska nem várta meg, hogy lehívja. A hideg mellett most az egyedül is fenyegette, maga ment hát be a konyhába, és ott a rántott leves mellett várta be a végzetet, amely nem késlekedett. A nemezis azzal kezdte, hogy kirúgta alóla a széket, és még arra is volt ideje, hogy szájon csapja lehulló gyümölcsét. Jóska tátott szájjal, szédelegve ült fel a földön, és olyan hevenyészve pillogott, hogy József gyorsan beiszkolt a szobába, hogy kedvére kiröhögje magát.

Az ilyesminek persze elmegy a híre, különösen, ha János volt annak az egyik szenvedő hőse. A hasonló sorsban sínylődő jó komáknak, Andrisnak és Mihálynak össze kellett hát dugniuk a kobakjukat, hogy a régen bevált receptek helyett valami újat találjanak ki, hacsak nem akarnak József és János sorsára jutni. Egyetlen archimedesi pontjuk volt, az, hogy mindkettőjük apja vásárolni szokott a kutyaszorítóba került legényektől. Azt már kisütötték, hogy egymás apjának adják majd el a lopott kukoricát s így az öregek gabona állománya sem csorbul meg – de hogyan, hogyan szállítsák el a „kukit”, a „pirosszeműt”? Végre rájöttek...

Másnap este Andris megmondta, hogy elmegy kicsit szétnézni, s ugyancsak egyet fordulni ment el hazulról Mihály is. És ugyancsak egymást keresték pár perc múlva otthon, mire az apák kölcsönösen mondták, hogy „épp most ment ee”. Ezután szerep szerint köhécseltek kicsit, majd halkán megkérték öreg Mihályt, illetve öreg Andrist, hogy váltson velük pár szót. Ennek eredményeként aztán másnap este ismét bekopogott Andris bácsihoz Mihály, Mihály bácsihoz meg Andris. Beszéltek pár szót az időjárásról, aztán a két öreg kikísérte a vendégét, és kint a sötétben két helyen ugyanaz a párbeszéd hangzott el:

– Meghozta, fiam?

– Meg.

– Mennyi van benne?

– Ötvenhat kila.

– Négyive az... kétezer kétszáz negyven dinár. No, pár dinárra ne nézzünk: neszte kétezerkétszáz. Ha 57 lett volna, akkó 2300-at attam volna.

– Jó van így is.

– Vidd fő, oszt öntsd ki. Én majd vigyázok.

A két ifjú felment a padlásra, az egyik itt, a másik meg ott ürítette ki a zsákot, és leballagott a strázsához.

– Hát akkó hónap is hozó?

– Hát. Meg még eccé. Háromszó segít a zisten – vihogott a betyár.

– Akkó csak hozd, oszt tedd a hejire.

– Jó. Jóccakát! – szólt Andris és Mihály, majd kabátja alatt a zsákkal elballagott.

– Jóccakát, fiam! – mondta melegen András gazda és Mihály gazda, és mosolyogva bebandukolt az egyik itt, a másik ott a házba.

Eszendőre rá is tőlük vásárolt a két öreg zsitopromos, és soha nem tudták meg, hogy nemcsak, hogy a saját búzájukat veszik, hanem hogy Andrisnak Mihály tölti meg otthon a zsákot és készíti le a padlásfölgjáróhoz, Mihálynak meg Andris, tehát még csak cipekedniük sem kellett vele a falun át.

Menyhárt és Gyurika édestestvérek voltak. Kiskorukban elvesztették a szüleiket, és zsigori öreganyjuk nevelte fel őket. Ez persze később megbosszulta magát, mert a vékonypénzű legénykék is szerettek volna sátoros ünnepeken muzsikáltatni is a kocsmában, hogy hadd lássa a falu, minő gyerekek ők. Mindehhez viszont sokkalta több pénz kellett, mint amennyit a szüle csurgatott eléjük. Pénzhez kellett hát jutniuk, pár zsák kukoricához, ami végeredményben az övéké is volt, mert a diákoskodás mellett minden mezei munkát is ők végeztek.

A kukoricát a padláson tárolták, ahova a konyhából lehetett feljutni a falhoz támasztott létrán. Egyszerű volt a dolog, csak az a veszély fenyegetett, hogy a rövidlátó, de annál jobban halló nagymama meghallja a motoszkálást, és szétcsap a portán. Így is gyanakodott már, hiányolta a kukoricacsöveket, pedig eddig testvérek között is mindössze vagy 20–30 kilót lopkodtak el, csak úgy a zsebekben, meg az ing alatt. Nekik azonban több, sokkal több kellett! Folyamodtak a sötét hatalmakhoz, sőt a fekete mágiához is, hogy segítsen rajtuk, de végre az egekhez szállt hő imájuk, és íme: megszületék a Gondolat.

A szüle öreg volt, tehát vallásos.

Vaksi volt, tehát nem látott.

●

Olvasni elfelejtett, tehát be lehetett csapni. Nem kellett más hozzá, csak a szentírás. Kölcsönkérték tehát a paptól a szüle számára.

– Idehallgass, Gyurika! – szóla ekkor egyetlen fitestvérehez Menyhárt. – Mikor a szüle ebéd után pár percre elvonul megkönnyebbülni, te felmégy a padlásra, amikor én tüsszentek, nekifogsz a morzsolásnak. Ha teli lesz a két zsák, nyarvogj, s amikor én kettőt tüsszentek, csendesen lehozod, és a fal végében eldugod a kukit. A többit majd este elintézzük.

Mikor a szüle elvonult, Gyurika felpattant a padlásra, és villámgyorsan irdosni kezdte a csöveket. Menyhárt a szoba ablakából leste az árnyékszékot, s a szüle felbukkanásakor jelezte a veszély közeledtét. A padláson megszűnt a zörgés, Menyhárt meg hamar előkapta a bibliát, és magában mormogva olvasott. A szüle letelepedett az ablak mellett álló székre, rongyot tépegetett pokrócnak, és hallgatta az unokája álmosító mormolását. Kis idő múlva megkérdezte, hogy a leckét tanulja-e.

– Nem, szüli, a bibliát olvasom – mondta Menyhárt, és kegyetlen nagyot tüsszentett.

A szüle megremegett, mint kúrtszó hallatán a csataló. Letette a rongyot, és áhítatos lelkesedéssel kérdezte:

– A bibliát mondtad, édes unokám?

– Azt, szülike.

– Hát te azt is szoktad olvasni?

– Nem mindig, de most, hogy annyi jele van a világvége közeledtének, úgy gondoltam nem árt, ha beleolvasok a Jelenések könyvébe.

– Oszt írja-e a világ végét? – kérdezte megreszketve nagyanyó.

– Még hogy! Az ember azt hiszi, hogy nem is olyan régen írhatta az az apostol.

– Nem apostol vót a, János próféta vót!

– Akkor is etlalálta! Hallgassa csak: Mikor a figefa kivirágzik, tudjátok majd, hogy eljött az idő. De más is van ám itt!

– Óvasd, kisfiam, óvasd. Én má' vagy harminc éve nem bírom, mán el is felejtettem a javát.

És Menyhárt olvasott. Annyira belemerült, hogy észre sem vette a nyarvogást a padlás felől. Nagyban szavalta hát, hogy jaj lesz a zsugoriaknak, akik nem adnak pénzt, ételre, italra, cigarettára ...

– Az is benne van? A cigaretta?

•

– De benne ám, szüli. Mert mindent tudott ám az az emberek közt járkáló János – Gyurika alatt megroppant a plafon. – Mászkál a marha! – dühöngött Menyhárt, majd kenetteljesen folytatta: – Azt is tudta, hogy jeleket látunk majd, meg hallunk – Gyurika akkorát nyarvogott mérgében, mint a kandúr, ha a farkára lépnek –, állatok hangját is halljuk... Hap-cci... haaapp-chihh! – Gyurika alatt megnyikordult a létra. – Még recsegés is tudatja majd, hogy közeleg a vég – újabb reccsenés fentről. – A marha alatt még leszakad a lépcső! – kesergett Menyhárt, és rákiáltott a szülére: – Reszkesettek, pénzéhes vének, mert az úr megkérdi ám majd, hogy mért vontátok el szeretteitektől a százdinárosokat!?

A szüli erre sóhajtozva ingatta a fejét, csudálkozott a János fenyegetésein, de hát hinnie kellett, hiszen benne volt a szentírásban, íme, az unokája olvasta, márpedig az jövőre érettségizik.

Menyhárt olvasott még kis ideig, aztán, mivel beóvakodott Gyurika is, abbahagyta az ájtatoskodást, és indulni készült.

– Olvassá még, kicsim! – kérte nagyanyó, de Menyhártéknak menniük kellett közös leckeolvasásra az egyik barátjukhoz.

– Jövő szombaton majd megint elkérem a könyvet, és olvasok, szülike – mondta nagylelkűen Menyhárt, erre a szüle előkotorta zsebéből a pénzes zacskót, és egy-egy százast adott az unokáknak:

– Netek – mondta –, de aztán nehogy berúgjatok!

Menyhárték hevesen tiltakoztak a lerészegedés ellen. Könnyen esküdöztek, hiszen 200 dinárból csak 1 liter borra tellett. Kissé azért meg is hatódtak, de az már nem jutott eszükbe, hogy a lemorzszolt „pirosszeműt” visszavigyék a padlásra. Mert az elérzékenyülésnek nemigen van ott hatalma, ahol muszájt mond a szükség. Elkészöntek hát szépen a bibliás tolvajok, és gondosan becsomagolt szentírással beajtatoskodtak a parókiára.

(*Dolgozók*, 1964. december 11.)



## AKIK ELADTÁK KRISZTUS KÖNTÖSÉT

### *Velenicei kalmárságok (2.)*

Ha Velencéből hirtelen elhordanának mindent, amit ide 1500 év alatt összeloptak, harácsoltak, akkor ez a meseváros Olaszország legszegényebb városkája lenne. Eltűnne jó néhány tündérpalota meg a 28 méter hosszú márványívből készült Rialto híd is, amit pedig annyi művészettel épített Antonio da Ponte 1588 és 1591 között. Eltűnne, mert azt a tizenkétezer cédruscölöpöt is éppúgy lopták, mint a védőszentjük, Szent Márkus templomának bejáratát díszítő, egymásra még csak véletlenül sem hasonlító oszlopokat (a templom 500 oszlopának a fele kétes származású), és eltűnnének a főbejárat fölött ágaskodó, aranyozott ércből való négyes fogat lovai is, amelyek előbb Néró, aztán Traianus császár diadalkapuját ékesítették, majd Konstantinápolyba kerültek, és végül ide. És Konstantinápolyba kerülne a főoltárt ékesítő ikonosztáz is, amely amellet, hogy sok ezer drágakővel van kirakva, néhány kilóval több mint 10 métermázsa aranyból készült!

– Hogyan jutottak hozzá? – kérdeztem egy barátságos, középkorú atyától.

– Foglaltuk... Execution – válaszolta a páter, és mosolyogva rám kacsintott – alig öt méterre Szent Márk sírjától, kinek csontjait 829-ben „hozták el”. Alexandriából. Nem tudom, van-e valami ebben a templomban, amit nem „úgy hoztak el”. Hét-nyolc szent neve sajnos olyan apró betűkkel van kiírva, hogy képtelen voltam elolvasni. Végeredményben azonban mindegy, hogy melyik szentnek a tartozékai a kéz- és lábcsontdarabok, meg egy ujj és az említett fog, de annyi bizonyos, hogy ezek megszerzése mégiscsak hasonlít a hullacsonkításra. Mindezekért, amiket elmondtam, valószínűleg sokan tartanak majd eretneknek, pedig nem vagyok az, noha a következőkben megtámadom Velence kapzsi, kétszínű papságát. Íme, mi történt ez év augusztus 18-án, úgy déli 12 óra tájban...

Sétahajón érkezünk a San Marco kikötőbe. Emberezrek, főleg külföldiek sétáltak a 175 × 62 méteres nagyszerű téren, gyönyörködtek a dózsepalota, az ötkupolás templom, a 98 méter magas harangtorony és az óratorony szépségében, amelynek két ércvitéze csípőből kimozdulva

pár perc múlva elüti majd a 12 órát. Kis filmkamerák, fényképezőgépek szegeződtek a magasba, a kislányom is tüzelő állásba kapta a masinát. 12 óra... Az egyik patinás harangozó megmozdul, és jókora kalapácsával négyet sújt a harangra, utána megmerevedik. Ekkor megelevenedik a másik, és tizenkétszer üti meg a harangot.

Minden 12. órában megismétlődik ez, és mindig van valami izgató, misztikus abban, ahogy azok ketten ott fenn életre kelnek és jelzik azt, ami elmúlt az életünkben.

Szerzetesek, papok, kispapok, apácák és novíciák sűrögnek tucat-számra a téren. Az egyikben felismerjük azt a szép arcú leendő apácát, aki csütörtökön este a lampionos, zenés gondolafelvonalásban öt társnőjével egy idősebb apáca kíséretében az első gondolában ült. Szendék, leginkább maguk elé néznek; a leendő plébánosok azonban villogó szemű ifjak, akik bizony nemcsak az arcukat nézik meg a nőknek. Igazuk van. Elvégre fiatalok, és ha eltörölik a cölibátust, éppolyan gondos családapák lesznek majd, mint mi, akik a feleségünk, gyermekünk társaságában kedvtelve nézzük őket.

A Márkus templom ereklyetermében van egy darabka Krisztus köntöséből, töviskoszorújából is egy darab két tövissel, és egy szög azok közül, amelyekkel a názáretit keresztre feszítették. Érdemes az ilyesmit megnézni még a pogánynak is. Sokan vannak, akik nem Velence szépsége, hanem a templom e kincsei miatt jöttek ide.

– Megnézzük mi is – mondtam, és beindultunk. A feleségemet és engem be akart engedni az ajtónálló, a lányomat azonban nem. Azt hittem, a nála levő fényképezőgép miatt, elvettem hát tőle: majd én kint maradok. A talián azonban így sem akarta beengedni.

– Miért?

Mutatta, hogy ujj nélküli ruhában van. Azt hittem, nyakon ütöm.

Egy olaszul tudó magyarországi orvos állt mellettem, megkértem, hogy tolmácsolja a kérdéseimet, amelyek egyúttal a mondanivalómat is képezték.

– Idehallgasson, signore. Nyár van, caldo, mindenki nyári ruhában jár. Itt bent, a templomban ugyan kinek szúrna szemet az ujjatlan ruha? Az Istennek aligha, mert ő kint is látja az embereket, és Évát sem nyakig gombolós ruhában teremtette. Vagy a papoknak van ellene kifogásuk talán?

●

– Sì, signore – tolmácsolta a doktor a választ –, ők hozták a rendeletet.

– Hát akkor nagyon lekötelezne, ha megmondaná nekik, hogy én, mi, világiak meg joggal elvárnánk tőlük, hogy a templomon kívül, tehát a MI világunkban hordjanak legalább sötét szemüveget, hogy ne lássuk, milyen mohón legeltetik szemüket a jó alakú nőkön, asszonyokon!

Az egyházi kényelmetlenül vonogatta a vállát, melege volt, és egyre mondogatta, hogy ő nem tehet semmit. Szerencsére egy vállra terített muszlinkendő révén megoldódott a helyzet, és bevonulhattunk Az elé, akinek dicsőségére állítólag ez a templom is emeltetett. Bent aztán végképp felfordult bennem a világ. Krisztus köntösét ugyanis csak 150 líráért láthatja meg a hívő. Azt mondja a magyar a kapzsi emberről, hogy olyan az, hogy eladná még a Krisztus köntösét is. Hát ők, Velence papjai eladják mindenkinek, akinek pénze van.

Bent, az áhítatos csendben, míg elnéztem azt a két tövist és a 15 centiméter hosszú, kisujnyi vastag szöveget, arra gondoltam, hogy ha most itt volna az Ács Fia, aki kötéllel verte ki a kufárokat az Isten házából, derekas munkát végezhetne ismét.

A kincstár ajtajában egy pap figyelmeztet, hogy a jegy érvényes a Pala d'oro, a főoltár mögötti aranyikonosztáz megtekintésére is. Mert jegy nélkül azt sem lehet ám megnézni! Ugyanis – kérem, jól figyeljenek ide – a világon ez az egyetlen szentkép, amely az oltár mögött áll ugyan, de – háttal a bejáratnak!!! Hogy ingyen ne lehessen látni. Csakis 150 líráért!

Ilyen rosszul még nem éreztem magam. Fojtogatott az undor... Gyerünk!... El, ki! Ki innen... Kint ragyogott a nap... az Isola San Giorgio felől simogató szél fúj, s én boldogan éreztem, hogy végre igazán Templomban vagyok...

(*Magyar Szó*, 1965. október 31.)

## A HALÁL OKA

Imre – szólta Juliska néni az urának –, kiabálj a postás után! Ez a távirat nem a mienk! Biztos az Irmusnak szól... Részvétnyilvánítás. Lehet, meghalt valakijük.

– Az lehet – mondta Imre bácsi, és szaporán az ablakhoz sietett, a kerékpáros heroldnak azonban már nyoma veszett. Gondolkozva nyúlt a táviratért, s közben úgy magában dünnyögte:

– Hogy Irmus nem szól nekem semmit, mikor az előbb náluk jártam.

Megforgatta, elolvasta: „Fogadja részvétemet stop Etelka”

– Eszéken adták fel... Etelka. – Megnézte a címzést: – Imre... Imre...

Megjött ismét a postás, tasakjában egy újabb részvéttávirattal. Ezúttal Imre bácsi barátja fejezte ki részvétét az ő, Imre bácsi hirtelen halála alkalmából. A „halott” nagyon zabos lett.

– Ha még egyet kapok, hát a guta üt meg! – mérgelődött, mert ő, a nagy tréfacsináló érezte, hogy valaki beugratta baranyai és szlavóniai jó barátait.

Este megérkezett a hetedik távirat is, de a „halotton” nem fogott a guta. Másnap levelek érkeztek. Az egyikben Etelka a halál oka iránt érdeklődött, mert másként tudták Eszéken, másként Karancson meg Kopácson, és másként Dárdán. Eszéken úgy tudták, hogy az öccsét várta a surčini repülőtéren, és a leszálló gép alá szaladt, bele a propellerbe. „Csak most nehogy fiztessenek még kártérítést is, mert a gép motollája összegubancolódott” – írta Etelka. „Karancson azt mondják, hogy véletlenül vizet ivott, oszta attul halt szörnyet ijedtében. A kopácsiak szerint azért halt meg, mert nem tőlük való halat evett, és azt is a farkánál fogva. Mindenütt harangoztattak rá, még a református templomban is”. „A bérlő kér, hogy vagy te vagy ő írjon neki mindjárt!”

– Hát nekem ebből elég! – dühödött fel Imre bácsi, és csomagolt. Elmegyek le, Dárdára, aztán majd kipofozom én, hogy ki találta ki ezt a marhaságot. Az illetőnek meg, azt hiszem, hosszabb ideig harangoznak majd... Körülbelül tudom is már, hol kereskedjek. És útra kelt a Végzet, keletről nyugatra robogott a J. Ž. idegcsillapítónak véletlenül sem mondható vonatain.

•

A stációkkal zsúfolt kálváriaút arra volt jó Imre bácsinak, hogy jól átgondolja, ki is lehet az, akit neki ki kell irtania. A kör lassan háromra szűkült, ugyanis jó barátai közül csak hárman nem fejezték ki részvétüket a gyászoló özvegynek. Mikor leszállt a dárdai állomáson, a főnök úgy megijedt, hogy eldobta a palacsintasütőjét, és a sapkájával intett továbbot a szerelvénynek.

A faluban még nagyobb lett a zűrzavar. Egy zagorjei néni elájult, két gyerek csuklani kezdett, a kéményseprő meg háromszor maga mögé köpött, egyenesen az adójegyzőre, aki pedig amúgy is haragudott már rá.

Karancson Gyula, az első számú gyanúsított örömeiben ordítva hívta a feleségét: „Margit!... Ugye megmondtam, hogy nem igaz!... Ugye mondtam!... Imrém!!!”

Könnyezve ölelték meg egymást. Aztán tanakodtak, hogy ki lehetett az imposztor.

– Vagy a Maki volt, vagy Jankó bácsi – mondta Imre bá.

– Az lehet! Hallod, mindkettőjüktől kitelik! Majd én veled megyek.

Makit a főhadiszállásán, a kocsmában találták. Körösztbe akadt a szeme, aztán – feneklőben lévén kicsit dadogva morfondírozott: – Ha nem látnám – hikk, a Gyulát... azt hihukk, hinném, hogy é-hik, éfél van...

– E’ nem tehetted – vélekedett Gyula, és a „kísértet” igazat adott neki. Hátramaradt hát Jankó bácsi.

Elmentek Dárdára, és betértek Milcsi néni vendéglőjébe. Úgy határoztak, hogy Gyula megy el a halálhír szülőjéhez, kiszedi belőle az igazságot.

– Aggyonisten – köszönt Jankó bácsinak a Korona vendéglőben, ahol végre megtalálta.

– Aggyon – hagyta rá Jankó bá. – Ránk férne!

– Mit szól szegény Imre bácsihoz?

– Majd föltámad. Tavalý engem is majd megütött a guta, és mégis élek.

– Hogyhogy? – nyílt karikára Kerekes Gyula szeme.

– Csak úgy, hogy valaki elhíresztelte a rétbén a zagorjei suhancok között, hogy húsz macskáért adok nekik egy olasz biciklit, sőt abban az esetben, ha öt kandúr, „Márkó” is lesz a macskák közt, egy dinamót is

szerelek a kerékpárra. Azt is mondta nekik az illető, hogy ne engedjék magukat lebeszélni a dologról, mert én vagyok a bizományos, lehet, hogy majd kibúvót keresek, hogy több macskát adjanak.

Az öreg kicsit nevetett, kicsit káromkodott, majd folytatta: – Hát kérem, tessék elképzelni: egy reggelen beállított hozzám a szobába vagy fél tucat kajbús huligán két darab, macskákkal degeszre tömött zsákkal. Úgy néztek ki, mintha vadrózsabokorban születtek volna. A kezük is szűkösen állt bőr tekintetében. Higgye el, kérem, nagyon megrebbenve pislogtam rájuk. Meg sem várták, hogy megkérdjem: minek köszönhetem a szerencsét, a legnagyobb már mondta is: – A biciglié gyüttünk. A talijánkáé!

– Aha – mondtam, mint aki érti, de értette a frászt! Azt hittem, hogy vagy ők a bolondok, vagy az én eszem mondott hirtelen jó éjt.

– Oszt ne mongya, hogy nincs. Tuggyuk mink, hogy van, csak több macskát akar kisorfóni. Hát ezé hoztunk 23 macskát, oszt nem öt, hanem 8 kandur is van a zsákokba! Ide a biciglit, meg a dinamót is, öreg!

Majd szétesett a fejem, úgy törtem, hogy az istennyilában evickélhetnék ki a csávából. Hirtelen eszembe jutott Bóró, aki okozott már nekem kellemetlenséget. No – gondoltam –, most majd törlesztek. „Ide hallgass, drugár! – mondtam. – Menjetek Bóróhoz, neki még van három biciklije, tőlem kérte el az utolsókat, viszonteladásra. Ha többet kér, ne adjatok! 23 macska elég egy kerékpárért, még ha még egyszer olyan talijánka is!

Elvonultak a nyávogó zsákmánnyal, és ahogy múlt az idő, úgy röhögtem én, és gondoltam arra, hogy mi minden történhet most a Bóronál. Már épp el akartam menni hozzá érdeklődni, amikor betódultak, de most már kiabáltak: – Elég a hazugságból! Bóronál házkutatást tartottunk, még trotinettje sincs neki! Megmondott mindent magáról! Ide a biciglit!!!

Megpróbáltam szépen beszélni nekik. Beismertem hogy én vagyok a főbizományos, de most tényleg nincs egy megveszekedett pedálom se. Majd lesz. Nem lehetett velük beszélni. „Szóval nincs?!” – ordították. „Hát akkó nesze ingyen!” – és rám rázták a 23 kikoplalt macskát, ők meg uzsgyi! ...

•

– Uram, ha maga látott még pusztítást! – mondta keserűen Jankó bá. – A vandálok sem művelhették azt, amit azok a bestiák véghezvittek! Repült minden! Nem nézték, hogy a váza tényleg majolika, nem pedig pécsi utánzat, sem azt, hogy a tükör velencei. Velük örjögtem végül már én is, és az érettségi botomat vertem szét rajtuk, mire az utolsó is elkotródott a dülás színhelyéről – keserűen, aztán egyre felszabadultabban nevetett öreg Jankó. – És ezzel még nem fejeződött be a tatárjárás: a macskák jó részét felugrasztotta a dakszli a padlásra. Mire felkacsáztam nyomomban a kutyával, alig maradt rágatlan kolbász a rúdon.

– A teremtésit! – ámult Gyula. – Oszt ki tette ezt a lelketlenséget kenddel? Én megöltem volna!

– Én is arra gondoltam előbb. De mikor meghallottam, hogy ki volt a tettes, nem vitt rá a lélek. Nagyon szeretem, meg hát én is törtem már – igaz – sok hasonló borsot az ő orra alá.

– Oszt hogy intézte el kend?

– Úgy, hogy három faluban is harangoztattam a lelki üdvére. Meghalt. Vele a harag is. Passz!

Nevettek egyre jobban, végre észbe kapott Jankó bácsi: – Ne haragudjon, nem is kérdeztem: maga miért jött, Gyula.

– A halál okát megtudni... Hanem gyerünk, Imre vár bennünket.

– No? Ő is itt van?

– Itt!

– Nem üt le? – kérdezte cihelődve Jankó bá.

– Ha Milcsi néni bora nem – ő biztosan életben hagyja!...

Éjfélkor még éltek...

(*Magyar Szó*, 1965. február 21.)

## KIS KEMENCE

Búváréknál temetés volt. Nagy eset lett volna ez a cigányoknál, ha nagy halott lett volna, de kis halott volt. Koraszülött kis purdé ment vissza a láthatatlanba, ahonnan jött, most, télvíz idején, Szilveszter napján.

– Korán gyitt, korán el is avelt – mondta szomorúan Búvár a temetés után Dükülinek, aki ministráns volt a szertartáson. – Peig súp, sukár

•

rajkó vót, lehet i lett vóna a legsebb a családba énutánam. De tán jobb is így... A mama is ezst monta: „Lehet jobb is így, így is eten vattok, éhessek, fázsóssak. Úgy ké venni, mintha nem is lett vóna ...”

Düküli nagyokat szítt az orrán részben a hideg, részben a meghatottság miatt. Már a putrinál jártak, amikor észrevette, hogy Búvár mezítláb poroszkál mellette a hóban.

– Nincs klumpád?

– E-e – mondta, és rázta hozzá tagadóan a fejét Búvár.

– Maj’ gyere ee délután. Öregapámnak van egy klumpája, a másik szétpukkatt, de ez is jó lesz neked, majd fővátva viseled.

– Azs jó less! – csillogott örömmel Búvár ép szeme. – De ne is várjunk délutánig! Dzsaljunk ee mostan! – nézett rábeszélően Düküliire.

– Hááát... Jó – egyezett bele Düküli. – Csak előbb leteszem a templomba a ruhát.

– Én meg besólok segín mamának, nehogy aggógyon – mondta Búvár és a ministránsruhában páváskodó Dükülivel elsietett a „házukhoz”.

Az apró viskó keskeny, alacsony ajtaját összetoldott-foldott pokróc képezte. Füstös pára szivárgott belülről, ahogy Búvár bement, Düküli meg utánakukucsált. Egy nagy tepsi körül négy rajkó ült, a faszén parazsánál melegedtek. Az öregebbek nem messze tőlük guggoltak, és néha a gyerekek feje fölött a parázs felé nyújtották a kezüket, és melengtették. Búvárnak sem volt helye közvetlen a tűz mellett melegedni. Míkor tiltakozott a megkülönböztetés ellen, azt mondták neki, hogy ő már „nagy marha” tizenegy éves legény, szerezzen magának kályhát, ha olyan nagyon melegedni akar! Most is ráripakodtak, ahogy széjelébb túrta az öcskösoket meg a húgaikat, hogy hirtelen minél több meleget kapjon.

– Serezzs magadnak! – sivalkodták még a kisebbek is, és Búvár keserűen vágta oda nekik:

– Hát jó, én serzsek, de attul a kájhátul azstán mindenkinek csiba less!

Elballagtak. Búváron egy bő, bokáig érő, szakadozott kabát képviselte az egész öltözetet, alatta nem volt más, csak ő maga. Hogy agyonüssék az időt, Düküli megkérdezte:

– Szoktá templomba jární?

– Eccé má vótam, de akkó felpofozsott azs a pisok Jakab, aki a píztt seдеgeti esse a nyeles buksába.

•



•

– A sekrestyés – mondta okosan Düküli. – Mé’ vert meg?

– Mer ustgli, buta! – heveskedett Búvár. – Ott átam hátul a sent Sízsmáriáná, ost láttam, hogy rá se dikel senki, a sok gyertya meg csak ég hiába. Gondótam minek égjenek ee, ost sépen elfújkátam iket. Épp akkó ette oda a rosseb azst a hibás Jakobott, ost ehejett, hogy megdicsírt vóna, csak a sámra vert jó nagyokat, ost kilekett a templombú, hogy csak úgy cseregetem le a lépcsőkön. Tessík, így báni a keresztínnyel a devla házsában!

Düküli nevetgél:

– A gyertyákat nem szokás elaltatni – mondta okosítva.

– Hát azs ross sokás! A tizset is akkó gyúccsák meg, ha melegseni akarnak! Amikó hasnát vesik! Mindennek hasnát ké venni!

– Az más – mondta gondolkozva Düküli, de magában igazat adott Búvárnak.

Bementek a sekrestyébe. Jakob a plébánián volt utasításokat kapni az esti hálaadásra. Düküli vetkőzni kezdett, Búvár meg meglátta a füstölőt. És látta a putri homályában izzó tepsit is, amelynek parazsánál csak a kicsiknek van helye. Milyen jó kis kemence lenne ebből a füstölőből!... Itt úgyse veszik hasznát...

Nem látszott ki a kabátja alól, de ő tudta, hogy ott van, s ezért, amikor látta, hogy Jakob kilép a plébániáról, hamar a gyermek Jézus szobrához sietett, letette mögé az ezüst kegyszert, és visszaszaladt az oltár elé, ott várta Dükülit, aki már jött is a sekrestyéből. Jakobnak köszöntek és elmentek. „A kis kemencéé maj visszagyivek kísíbb” – gondolta Búvár, és elment Düküliékhez a fél pár klumpáért.

Úgy megörült neki... Volt benne jócskán szalma, a lába fejét meg subadarab védte a feltöréstől. Majd jó lesz benne holnap boldog újévet köszöngetni! ...

Düküli anyja fonatos kalácsot adott neki, azt rágsálya apránként – hogy sokáig tartson –, miközben ballagott a templom felé a füstölőért. A sarkon beleütközött Jakobba, aki közben rovancsolt, észrevette a rekvizitben mutatkozó hiányt, és nyomban Búvár keresésére indult. Most a fülénél fogva szinte felemelte, és vitte a templomba. Letette az oltár előtt, és okos szókkal elmondta neki, hogy marhaságot követett el; hogy lett volna cirkusz a misén, ha nem kerül elő a füstölő, és hogy Búvár nyomban adja vissza, mert ha nem, akkor az ő tenyerébe rakják a

•

paraszat, és tömjénezhet vele az úr színe előtt döglésig. Hogy szavainak komoly foganatja legyen, Jakab alaposan belevert a körömszakadtáig tagadó gyerekbe, és átsietett a papért. Búvár látta, hogy mindennek vége. Odament a kis Jézushoz, és mielőtt visszavitte volna az oltár elé a füstölőt, felnézett rá, és szipogva mondta:

– Nehogy még téged is megmáreljon...

Fájó szívvel tette le a kis kemencét, s a templomból kiment, ahogy elhaladt a gyermek szobra előtt, sírva mondogatta:

– Te, tu'om, nem sótá vóna érte... Pedig a tied... De ez a bibas Jakab... látod, milyen... Ha megnyész..., ha nagy lesé, majd verd meg... majd máreld meg ...

A fél pár klumpa nagyokat dobbant, mint a fájó szívverés, és elhalt kint a hóban.

Jakab megérkezett a pappal, s amikor lámpát gyújtottak az örökmécses alatt, meglátták a füstölőt, amelyen most vörösés fény vibrált, mintha áldozati tűz égne benne.

(*Hét Nap*, 1965. május 14.)

## ICI PARIS

### *A Place Pigalle-on*

Halandó, ki ide belépsz – bízva bízzál! Ha szerelemmel kapcsolatos terved van, megvalósíthatod, ha ugyanily irányú nyugtalanító álmaid vannak, azokat is valóra váltják itt, tobzódhatsz, amíg erődből telik. Az erőt azonban – ne feledd, itt d'argent-nak, pénznek hívják. Anélkül gyámoltalan, csúnya gyermekké válsz, hiába hasonlítasz a legfelkapottabb amorózóra. Nem a kulcsin a fontos itt, testvérem az úrban, hanem a belbecs. Hogy mennyit nyom a „cugehöröd”. Mert ha netán olyan csúnyán bánt volna el veled a természet, hogy láttodra szívesebben elhiszik a gólyamesét, semhogy anya szült téged – úgy megszépít majd a pénzed a Pigalle-on, hogy hajba kapnak érted a földi mennyország hurijai. Hivatásos angyalok ők, nevük benne vagy a Nagykönyvben, tehát nemigen kell tartanod a bűnhődéstől. És még valamitől nem kell félned, attól, hogy követelőzőek lesznek. Macskát!

•

Nyugodtan ücsöröghetsz te az éttermek, bisztrók előtti asztaloknál vagy a középpütt húzódó fás sétány padjainak egyikén, nemigen fog közeledni hozzád a fehérnép, s ha igen, akkor sem tolakodóan.

Erről a „középpütt húzódó fás sétány”-ról jut eszembe, hogy aki először jön ide a Pigalle térre, hát a hallottak után iszonyú csalódásban részesül majd. Térnek ugyanis nyoma sincs! Egy széles utca, bulvár az egész, és nem is igen szélesebb a mi újvidéki sugárutunknál, csakhogy itt nem a középén bonyolódik le a gépkocsiforgalom, hanem a széles járda és az úttest közepén húzódó fák közötti részen. Kétoldalt az épületekben üzletek, kocsmák, zenés kávéházak, mulatók, bárók vannak; a hírnevesebbek csak késő este nyitnak. Fényreklámjaik bevilágítják az eget. Az egyik éjjeli mulató felső emeleteiről az első emelet kezdetéig sűrű aranyszínű eső zuhog, a túloldalon, kissé feljebb a Moulin Rouge vörös vitorláit forognak, és örlik az ember felajzott idegeit, ellenállását a „rosszal” szemben. Rossz?... Istenem, hiszen olyan jó lenne jóvá lenni, de ahhoz, hogy jóvá váljunk, annyi sok jóról kellene lemondani, hogy annyit a Jóság talán meg sem érdemelne... Különösen itt, ahol olyan nagy a fény, hogy mindent lát az ember, hogy el sem veszthet semmit, csak a józan eszét. Nohát, majd vigyázunk a kicsire.

– Szabad? – állt meg az asztalomnál egy 18-20 éves bájos néni, és mutatta a cigijét: rágyújtana. „Az se igaz, hogy nincs pénzed masinára” – gondoltam, de udvariasan felálltam, és alágyújtottam neki. Megköszönte, aztán, mint aki már évek óta ismer, rám mosolygott és megkérdezte, hogy nem megyek-e kissé sétálni. Mondom, „Je suis fatigüe”, hogy fáradt vagyok „fatig”, de német értelemben. „Nem baj – nevetett közel hajolva –, itt lakom a közelben.” Mit tehettem, összedörzsöltem a hüvelykujjamat a mutatóujjammal és esment eldonogtam, hogy fatigüe vagyok. Mosolygott... És azt mondta a kedves, hogy „C-c...” Aztán nevetve visszaintett, és ellibbent: mindenki azt hihette, hogy valóban ismerősök váltak el egymástól. Így sem neki, sem nekem nem kellett zavartan körülpislogni. Utánanézttem (nem volt kellemetlen), és láttam, hogy pár lépés után „elejti” cigarettáját, majd másikat vesz elő. Hiába, minden üzlethez befektetés kell. Az övé kicsi ugyan, de éjfélig biztosan kamatozik majd.

Na, cihelődjünk, nézzünk körül is kicsit! Egy férfi képeslapokat kínál, újságokat, de ha tisztának érzi a levegőt, eredeti fényképeket is

mutat a „modell” címével együtt. Olyan felvételei is vannak, amelyek munka közben készültek a hölgyről. No, ha megtudja, hogy 60 centimeért illetéktelenek is hozzájuthatnak a titkaihoz, jogosan pert indíthat a fotográfus ellen „ipari kémkedés” címén.

Egy árnyékrajzművész rövid percek alatt bárkiről olyan szép profilképet szab ki, hogy az valóban bámulatos. Nem kerül sokba: 5 frank az egész. Báméskodók állják körül, meg olyanok is, akiknek komoly szándékuk van vele. Néhányan tünődnek, megreszkírozzanak-e öt frankot. Egy ember határozott. A farzsebébe nyúlt a pénztárcájáért, és keményen megmarkolt egy kezet, úgyhogy a kézhez tartozó ember kiabálva követelte, hogy tüstént engedje el. Nem engedte el tüstént, csak amikor hollóként ott termett egy fekete pelerines rendőr, aki iszonyúan kíváncsi természetű volt, s így egykettőre megtudta, hogy az illető nem azért kaparászott más zsebének tájékán, hogy utat csináljon magának az érdemes művész felé, meg az sem igaz, hogy gyerekkora óta mindig három pénztárcát hord magánál anélkül, hogy tudná mennyi pénz van bennük és mit keresnek azokban csakis olyan levelek, amelyek nem az ő címére szólnak.

A rendőr nagyon belátó volt egyébként, észrevette, hogy a furakodó polgártársat nagyon kimerítette a köztük lefolyt társalgás, ezért betessékelte egy csúnyán túlkölő autóba, amely épp akkor fékezett le mellettük, mintha csak megrendelték volna! Bátyaság...

Egy ember eltűnt a Pigalle-ról. Pénzhez akart jutni. S a nők nem? Pedig az ő neve is biztos be van jegyezve a Nagykönyvbe két fénykép alá, éppúgy, mint az itteni csatatér markotányosnőinek neve. És ezek is vadásznak. És nem csak pénzre. De hát ezekre nem éjjel és nem itt vadásznak, hanem az egészségügyi osztályon.

Tizenegy óra. Most legnagyobb a forgalom. Ezrek bolyongnak a mámortól, vágtyól égő szemekkel, zuhog a fény, lángol a levegő, hullnak a csókok, és itt is, ott is halkán kinyílnak és becsukódnak a pokol ígéző kiskapui.

(*Magyar Szó*, 1965. november 14.)

## A LAKKCSUKÁK

Abban az időben, amikor az első kalocsnik megjelentek az én falumban, még a gázláng jelentette a fényesség netovábbját. A Kaszinót is gázfény sugározta be, odajárt a falu előkelősége, a fő-, az al- és az adójegyző, továbbá a tanítók, a búza- és fakereskedők, meg a tekintélyesebb iparosok. Délutánonként biliárdoztak, este kártyáztak, szombatonként meg zeneest volt. Ez abból állt, hogy az említettek párostól jelentek meg, helyet foglaltak a nagyteremben, hallgatták a szép cigányzenét, a mulatósabbak énekeltek, és néha egy-egy valcert, tangót vagy simit rendeltek, hadd táncoljanak, szórakozzanak kicsit az asszonyok is.

Egy ilyen téli zeneest alkalmával mutatkozott be először a kalocsni a bácsföldvári Kaszinóban. A téglagyáros, Lajos bátya lábán érkezett mindenki ámulatára. Lajos bátyó bemutatta szépen, elmondta az előnyeit, aztán kitétte a szűrét a söntésre nyíló ajtó mögé, ő meg beletemetkezett a preferánszba: húszukat ugyanis jobban érdekelte Ferdinánd Piatnik szenvedélybe mártott kártyacsomagja, mint a legandalítóbb muzsika. Ők tehát kártyáztak, a nagyteremben táncolt, énekelt, mulatott a többség, Nédó Imre vajda zenekara meg úgy muzsikált, ahogy azóta sem játszott banda Bácsföldváron.

Órák múltak el, mire annyira elfáradtak a mulatók, hogy megszánták a zenészeket, és szünetet rendeltek el: igyanak, frissüljenek fel ők is egy kicsit.

– Vályúra – vezényelt tréfásan Macel bácsi (így is hívták a vajdát), mire elkezdődött a vonulás a söntés felé.

Gyorsan ér el sikert az, aki igyekszik, a banda is egykettőre eloltotta szomját, pipára, cigarettára gyűjtöttak a legények, és körülnéztek itt, a kinti világban is kicsit. Egyszer csak Rudolf szeme megakadt a kalocsnin:

– Sunesz csak – mondta –, minő szép lakkcsukák!

– Az a! – nézett oda Macel bácsi is. – Ugyan kié lehetnek?

– Nem t'om – csóválta a fejét Dezső, akit tavaly baromfiorzáson kaptak –, de nem jó tette, hogy csak így kint hatta, iszen el is csórelhatná valaki, oszt még ránk fognák!

Macel bácsi ránézett, mondani akart valamit, de pillantása ismét visszatévedt a csillogó kalocsnira, s az valósággal lenyűgözte. Járt, forgott az esze, mint a Vargáék szélalmának a vitorláit, hogy ugyan kié lehet ez a vadonatúj lakkcipő, s ugyan miért hagyta kint?

– No, maj mingyá megtuggyuk, hogy kié – mondta a zenekarnak –, mer’ annak, akié, nincs a lábán cipő!

– Bizisten, igaz! – lelkesedett a zenekar.

– No – mondta elégedetten Macel bácsi, aztán Nácihoz, a cimbalmoshoz fordult –, mennyi be az urak közé, oszt nézd meg, melyikük van fuszekliiban. Az üvé a csuka!

– Az a! – lelkendezett Rudolf. – Vakujjak meg, ha nem így van.

A Kaszinó ajtajára ugyan nagy betűkkel ki volt írva, hogy „Nem tagoknak tilos a bemenet”, de hát hol nem tag a cigány? Ergo: Náci beóvakodott az urak közé, asztaltól asztalig lopakodott, és sorjában megnézte, hogy a kártyájukba mélyedt urak közül melyik van mezít-láb vagy harisnyában. Majd az álla esett le, amikor mindegyik lábán cipőt látott. Nem hitt a szemének, és újra megnézegette valamennyit, sőt még azt is, hogy melyik láb melyik emberhez tartozik, mert ugye mit lehessen tudni? Mikor megint körbejárta az asztalokat, hirtelen az jutott szegény elkínozott eszébe, hogy valamelyik úr biztos a lábára ült, mint nyáron a dádé a putri előtt.

Egy se ült a lábán. Náci kiszédelgett és jelentette:

– Mindnek szinyl csukája.

Macel bácsi persze nem hitte, és lemarházza, aztán mérgeesen maga ment be, de úgy jött ki, mintha nem ő lett volna.

– Hát ilyet még nem ettem – mondogatta, és tünődve nézett hol maga elé, hol a kalocsnira, hol meg az embereire. Hirtelen a vendéglős fiához fordult:

– Mondja, Janikám: nem vótak itt máma vidékiek?

– Nem – mondta ártatlanul a kérdezett, aki észrevette már a cigányok közt támadt riadalmat, és tudta, hogy miért keletkezett az.

– Akkó hát valaki itt felejtette vagy itt hatta, mer nem kő neki. No, maj meglátjuk – mondta Macel bácsi és elmentek muzsikálni, de egyre gyakrabban tartottak kisebb szüneteket és hol az egyik, hol a másik loholt ki megnézni, hogy megvannak-e még a lakkcsukák.

Vége lett a zeneestnek, hazamentek a vendégek, haza a kártyázók is, csak egyetlen asztalnál ültek még hárman. Ahogy fogyott a nép, úgy éledt a bandában a reménység, hogy rájuk marad a két szép cipő. Mind-egyikük szerette volna, de tudta ezt Rudolf is, és ezért kijelentette:

– Én dikheltam meg elősző: a zenyim!

– Fogod be a szádat! – röffent rá Macel bácsi.

– Igaz is! – helyeselt neki a kontrás. – Azé lesz, aki a legszegí-nyebb!

– A zenyim! Nem adom a devlának se! – heveskedett Rudolf.

A Kaszinóból kijöttek az urak, nevetgélve beszélgettek, és Lajos bátyó a kalocsnihoz lépve felrántotta a jobblábast.

– Hé! – szólt keserű tiltakozással Rudolf.

– No, mi az? – nézett rá Lajos bátya.

– Izé... a cipők... – dadogott szegény.

– Ja persze! Ez kalocsni! Védi a cipőt – mondta Lajos bá, közben felhúzva a ballábast, köszönt és elment a partnereivel.

Nagy csend szakadt a kocsmára. Aztán ők is cihelődni kezdtek, csak Rudolf ült némán maga elé meredve. Várták, várták, végül is Macel bácsi megelégedte és ráripakodott:

– Ne lógasd az órod, iszen tied a halucsni! Ráncsd hát föl őket, oszt marsójj te is haza!

(*Magyar Szó*, 1966. január 31.)

## A JÓS VALLOMÁSA

Jó ebéd után jó bort iszik az ember, s ha nem akad kéznél, hát elballag az első bisztróig. Kevesen voltak benn, ismerősöm csak egy újságíró akadt. A söntés mellől üdvözöltem, ő a csinos „kasszírnök” nézte. Igaza volt, fiatal volt.

Egy választékosan öltözött egyetemista jött be. Híre is van. A pénztárhoz ment, ott is ragadt, és oda hozatta a kávéját, meg egyet a kisasszonynak is. Miközben kiitták, elmondta, hogy ért a jósláshoz – az ilyesmi minden nőt érdekel természetére vagy korára való tekintet nélkül.

Mikor kihűlt a csésze – jósolt. Úristen! Ha annak csak a fele beteljesedhetne, arról regéket írnának a jövő században, és nem hinnék azt el, csupán az asszonyok. De azok elhinnék, épp úgy, mint ahogy a student locsogását elhitte ez a kedves, kék szemű teremtes. Hitelt azonban a drága nem adhatott neki, hiába esküdte a legény, hogy másnapra meg hozza. Így hát szíven szúrta, lekókadtt fejjel eltávozott. A kislány szomorúan nézett utána. Bizonyára sajnálta a fiút, meg azt is, hogy vele szállt minden, ami egy-két percre a remény, az álom világába vitte. Magamban gratuláltam neki. Ha bedől, felírhatott volna néhány feketét, utána fél tucat vermutot, este meg előkereshette volna összekuporgatott pénzen vett divatos bőrtáskájából a pénzét, pótolni a hiányt.

Még ki sem örültem magam a szerencséje felett, amikor elindult és hozzálépett az én ismerősöm. Csak látásból ismertem, de mégsem hittem volna róla, hogy ő is ilyen olcsó trükkel hozakodik elő! Pedig ez történt. A kicsihez lépett, és kedvesen mosolyogva azt mondta, sohasem gondolta volna, hogy egy ilyen helyes leányt, aki előtt nyitva áll az élet, érdekel a jóslás. De ha már így van, ám nyújtsa a jobb tenyerét, mert az mutatja meg, hogy mi vár rá. „A bal a múlt, nem érdekel – mondta lezseren. – Sohasem a múlt a fontos, hanem a ma és a jövő!”

„Hát ez elképesztő” – tiltakoztam némán, ő meg gyengéden megfogta a kislány ápolat kezecskéjét, mélyen fölélje hajolt, és megkérdezte:

– Van valami gazdag ismerőse, aki szeretettel gondol magára?

– Nincs – révedt el az áldozat szeme. – Nem hinném.

– Pedig magácskának egy-két napon belül jó csomó pénz üti a markát – állította szuggesztív erővel.

Az szegény hitetlenül, de kissé csodálattal nézett rá.

– Nem valami gazdaggá tevő összeg lesz az – magyarázta –, de mégis jelentős pénz lesz a mai körülmények között. Meg is mondom: körülbelül ötvenezer dinár!

A kislányt kellemesen lepte meg az összeg kis mennyisége, mert mikor az ember szegény, akkor jobban hisz a kevésben, mint a sokban. Édes mosollyal nézett ismerősömrre, és angyalian kérdezte:

– Ugyan honnan veszi ezt a csacsiságot?

– Ez nem csacsiság – mondta halkán, komolyan az ismerősöm, és elengedte a lány kezét. Még ma belátja majd, hogy igazam volt.

Fejet hajtott, de a lány kérve szólt rá:



- 
- Ne menjen! Jósoljon még!
- Sajnos mennem kell. Ha megkapja a pénzt, gondoljon rám. A viszontlátásra, kicsi!

Meghajolt és elment, hiába nézett rá olyan szépen az a kék szempár, hogy láttán szíve dobbant volna még a lélektelennek is. Engem a sodromból hozott ki ismerősöm sviháksága, elköszöntem és utánaléptem.

– Mondja – állítottam meg kissé zihálva az utcán –, mi a fenéért kellett összehazudnia ezt a lélekromboló és a saját tekintélyét bemocskoló marhaságot?

– Az iménti jóslásra gondol? – nézett rám ártatlanul mosolyogva.

– Arra!

– Nincs abban semmi gazemberség, sem mágia: ugyanis igaz, amit mondtam.

Csak néztem rá dugóba szorult aggyal, és azt hittem, hogy megneszülök. Elképzelhette, hogy mi történik bennem, mert hirtelen karon fogott, és míg lassan a lépteimhez idomodott a lábam, a jós vallott nekem:

– Nagyon szeretem a szebbik nemet, különösen a szebbjeit, és ha van időm, utána is megyek némelyiknek. Tegnapelőtt ez történt ezzel a kislánnyal is. Megállt a sorsjegyárus előtt, válogatott és megvett egy fél sorsjegyet. A másik felét nem akarta, azt mondta: „Másra is kell a pénz!” Mikor elment, nyomban megvettem a másik fél sorsjegyet. No már most: ez tegnap, szerdán történt. Most csütörtök déli félkettő van. A szerkesztőség már megkapta a nyereménylistát, amelyből értesültem, hogy az a sorsjegy százezer dinárt nyert, ötvenezret tehát ő. Érti?

Igen, megértettem. És azt is, hogy az élet néha játszhat velünk.

(*Magyar Szó*, 1966. február 7.)

## AZ ELSŐ ÓRÁK

Amikor meghaltam, az 1402. naprendszer Föld nevű bolygójára kerültem, mert ott volt az édesanyám, édesapám, szintúgy korábban odaköltözött testvérem és barátaik, akik ott is együtt akartak maradni, mint az elmosódó, nekik már elveszett világban.

Mielőtt elkísértek az új bolygó Földvár nevű falujába, megkérdezték, hány éves szemmel szeretném látni ottani szeretteimet. Elgondolkoztam kissé ott az időtlenségben, ahol a Végtelenség megértése mellett egyedül az zavart, az hatott rám nyomasztóan, hogy kiveszett belőlem a legborzalmasabb érzés, a halálfélelem tébolyító érzete, és hogy az álomból való ébredéshez hasonlóan kialszik bennem minden, ami halál előtti életemre vonatkozott. Végül a 25 éves koromban történeknél döntöttem, életemnek annál a szakaszánál, amikor nagyon szerelmes és tiszta voltam, és az apró bánatok, gondok mellett mégis jól éreztem magam a Földön.

Anyám, mint régen – ott, abban az immár elmosódó térben, tájon és időben – most is sírt, mikor meglátott; apám krákogott kicsit, aztán szeretettel korholt, hogy hol csavarogtam, hol maradtam el már megint ilyen sokáig. Józsi bátyám kocsmájában ott volt Gillich Feri bácsi, az ő örökké legjobb barátja, és elégedetten tárgyalták, hogy a napokban az illetékesek pokolba küldtek egy pandúrt, mert szájon vágott két néma tüntetőt. A pokol nagyon rossz hely volt, mert ott mindenkinek mindig kellett valamit csinálnia, és gondjai is voltak, amikor itt gondolkozni is kár lett volna, mert meghaladta képzeletünket. Ki-ki azt evett, ivott, amit éppen akart, és ha a manmás ember – aki azelőtt hentes volt – nem adott valakinek annyit, amennyit megkívánt, hát az illető csak némán tüntetett, mire utánaéztek a manmás papírjainak, és egykettőre a pucérjába került, ahol alaposan kimosták, jól kicsavarták, és olyan vasalt állapotban került vissza, hogy öröm volt nézni. Az ilyesmi persze eseményszámba ment itt, és sokáig tárgyalták, hogy is kerülhetett rá sor.

Délután enyhe szél kerekedett, és mi beültünk egy ötvenes prefire, mert közeledett a mindennapos langyos eső megmosdatni a növényzetet. Mondták, hogy virradat előtt is szokott esni, de akkor csak kevés, az ötórai eső azonban hatig is eltart, tehát van idő csendes tereferére, kvaterkázásra. Este, mikor kigyúltak a messzi csillagok, az öregek kiültek a házak elé vagy a tornácra, erkélyre, és nézték azt a halványpiros csillagot, aminek láttán gyerekként kezdtem sírni. Nem szóltak hozzám, nem vigasztalt, nem csitított senki, mert tudták, hogy van ott valakim, és itt minden este mindaddig sír az ember, amíg az a másik nem jön el hozzá örökre.

(*Magyar Szó*, 1967. május 21.)

## KÉT VALAKI MEG EGY TIBI

Sokszor hisszük magunkról, hogy az érdeklődés központjában állunk, mert valami bizonyosat mindenki tud rólunk. Például azt, hogy először csalódtunk, először írtunk verset, vagy először nősültünk, avagy nyugdíjba mentünk. Pedig jóformán csak magunk tudtunk eme világot rengető eseményekről.

Velem is így történt. Legutóbb akkor haraptam bürökbe, amikor pár héttel nyugdíjaztatásom után találkoztam Újvidéken Fischer bácsival, a *Magyar Szó* volt korrektorával, aki mindenben megelőzött engem.

– Régen nem láttam, apám, hol él? – kérdezte.

– Földváron. Nyugdíjban vagyok – mosolyogtam álszerényen és rosszallóan, hogy ő ezt még hetek után sem tudja.

– No! – mondta felcsillanó szemmel. – Szóval maga is lett valaki!

Hirtelen sok mindenre gondoltam, s egy-egy gondolatra változott a színem. Hogyan vélekedett ez az ember eddig rólam, és mit képzel most ön maga felől, hogy csak úgy odavágja, „maga is lett valaki”? Hát micsoda voltam eddig? Senki?

– Látom: zabos. Nem érdemes. Jöjjön, beülünk egy italra, mindent megmagyarázok – csitított idejében.

Beültünk és elmondta – az én mesémet!

– Mi is ketten élünk, mint maguk: a feleségem meg én. Amikor nyugdíjba mentem, a hitvesem könnyekkel és kedvenc étellemmel várt. Pár napig én voltam a mama kedvence, jóformán még az orromat sem kellett magamnak kifújnom. Aztán egy napon így szólt: „Valaki elmehetne a pékhez.” Körülnéztem, és elmentem. Később: „Valaki hozhatna húst.” Hoztam. „Valakinek a kútra kellene menni vízért, mert a vezeték bedöglött!”

Fischer bácsi rám nevetett:

– Mondja: ott Földváron, nem ugrasztották még el a boltba azt a „Valakit”.

Húzódóztam kicsit, aztán felnevettünk: mégiscsak vagyunk valakik!

Földváron siettem túladni a tréfán. Nikola Kirić barátom, a falu rég nyugdíjas vezető tisztviselője mutatkozott erre alkalmasnak. Mondom neki:

- Hallom, Nyikoláj, te is vagy már valaki!
- Hogyhogy „valaki” – nézett rám, mintha a tyúkszemén állnék. Hamar elmeséltem neki mindent.

Szereti a mókát Nikola bácsi, nevetett, aztán savanyúra vált arccal mondta:

– Nektek jó, ti mégiscsak lettetek valakik. De tudod-e, mi az én nevem? A keresztnevem!

– Tudom, Nikola!

– Dehogy! Én évek óta Tibi vagyok!

– Tibor? – néztem rá ütötten.

– Manót! Az szép név. De csúnyábbat el sem képzelhetsz szerbül, mint mikor a feleséged azt mondja: „Ti bi mogao da odeš u dućan, ti bi mogao kod pekara”, ti bi... Tibi... Hát így van ez; fene a Tibit!

Megveregettük egymás vállát nevetve, mert ehhez már jussunk van. Aztán betértünk egy italra, ő Valakivel, én meg Tibivel.

(*Magyar Szó*, 1968. április 30., május 1–2.)

## EZEK OLYANOK

Dajkamese az, hogy a nagyapák úgy odavannak az unokájukért. Laci tudta ezt legjobban, mert hiába kért télen cukorkára, nyáron fagylaltra a nagyapótól, nem ugrott ki annak a bukszája, hogy kielégítse az unoka pár garasos kívánságát. A cukorkát azzal ütötte el, hogy elromlik tőle a foga, a fagylaltnál meg dühösen kijelentette: – Nem vagyok bolond píztn adni, hogy betegséget vegyél magadnak!

Mit tegyen a gyermek, aki annyira igényes, és a tetejébe már el-elszív néhány cigarettát is. Nem annyira az élvezet hajtja erre, mint inkább a henczés a többiek előtt. Az öreg jelenlétében persze esze ágában sem volt rágyújtani, részben a jólneveltség tiltotta ettől, részben pedig az aggály, hogy szájába verik a Drinát. Mert azt szívta, attól nem fuldoklott sokáig, és közben még szólhatott is egy-két rövid szót, hogy tekintélyét megőrizze. Az anyagiak beszerzése érdekében aztán ceruzát vétetett nagyapóval, de az elsőt hamar ellopták tőle, a másikkra meg rálépett az a melák Lüki, és szétröppantotta.

•

– Vegyél ácsceruzát, és kösd madzagra, mint a bicskát! – kiabált mérgesen az öreg, és ebből nem engedett, hiába magyarázta Laci, hogy ilyesmi nincs az iskolában. Meg kellett vennie, és hosszú cukorspárgán viselte szegény, de persze csak akkor, ha kunyerálóban járt a nagyszülőknél.

A ceruzáknak tehát lóttek. Nem baj, irka is van még a világon, és abból is sok kellett, mert hol a tinta dőlt rá, hol egykettőre teli lett. Egy százoldalasnak az árával azt hitte az öreg, hogy lerázta magáról Lacit, másnap azonban kétszáz dinár kellett itatóspapírra. Az öreg megmakacsodott, Laci rimázkodott, végre nagyanyó, akinek kevés szava volt a házban, megszólalt:

– Mért nem adsz neki? Mi az a kétszáz dinár? Van mit aprítanunk a tejszebe...

– Van! De az nem itatós! – hördült fel apó, és nem adott.

Másnap a könyvekre tért át László. Az öreg becsülte a tudományt, meg jó tanuló is volt a gyerek, noha a bizonyítványban hemzsegték a hármásra hajazó ötösök. Közelgett az iskolaév vége, és mikor Laci az osztálykönyvet akarta megvetetni az öreg palóccal, elhangzott az ámen:

– Nem veszem meg! Így is több könyved van má’, mint a papunknak! Vegyen anyád!

Az anyja? Miből? Nekik nem volt mit a tejszebe aprítani, vagy jóformán csak annyijuk.

Kiült László a kerti eperfa alá, és a ragyogó napsütésben borúsán nézte az udvaron kaparászó tyúkokat. Fél száznyi kendermagosa volt az öregnek, s rengeteget tojtak. Kiballagott közéjük, őgyelgett kis ideig, benézett az istállóba, fészerbe, aztán bement, megitta a csésze tejet, és elköszönt. Elköszönt másnap is, harmadnap is, és nem kért pénzt semmire. Negyednapon, mielőtt elment, nagyapó barátságosan körülveregette az ingét, zsebeit:

– Egészen meghíztál! – mondta, majd tétován nézett maga elé.

Laci nem tétovázott. Mikor kiért az utcára, odament a falhoz, leszedte az aznap odarakott tojásokat és megrakta velük az ingét, zsebeit.

Másnap, mikor az udvarba akart menni, a nagyapja éppen jött ki az istállóból. Barátságosan fogadta a köszöntését, és furcsán, melegen, mosolygósan mondta: – Laci, eztán mindennap kapsz fagyfaltra valót

az öreganyádtól, de te többet ne gyere az udvarba, mert akkor nem tojnak a tyúkok. Mert ezek olyanok.

(*Magyar Szó*, 1968. június 1.)

## MEHMED

Mehmedet mindenki szerette a klinika IV. emeletén, mert rossz kedvében is nevetetnékje támadt az embernek, ha ránézett. Az ugyanis alig volt hihető, hogy ez a pár centiméter híján majdnem másfél méteres dalia egy darabból áll. Szája széle, mint a bajusz kunkorodott fölfelé; sündisznószeme kérdőn nevetett: két füle erősen figyelő állást foglalt el, de amúgy is minden elállt rajta. Lábai mintha haragban lettek volna egymással, bógniztak járás közben, mindig elmenőfélben voltak, s csak állva tűrték meg egymás közelségét. Két kezét csak úgy kényszerből vitte, mintha máséi lennének, csak hát valaki rája aggatta, és neki most cipelnie kell őket, amíg le nem szerelik róla. Ha kusza ráncait nézte az ember, százévesre taksálta, ha meg a szemét, gyerekes viselkedését, akkor sihedernek vélte. Az utóbbit többen vallották, mert erre engedett következtetni a hajviselete: Mehmedet ugyanis irdosóval nyírhatták meg otthon, mielőtt ide irányították a klinikára, vagy pedig a helység figarója jegyezte meg bölcs előrelátással, hogy könnyebben rátalálnak, ha netalán elkeveredne, elveszelődne. Hát ami azt illeti, eleinte bizony alaposan meg volt „rivadva”, és rengeteg idejébe került, mire az alagsorból feltalált a negyedik emeletre, mert a harmadiknál már azt hitte, hogy el is hagyta a negyediket, és párszor leballagott a másodikra. Egyébként megvolt ő jó barátságban az eszével, az ilyesmit fel sem róttá neki, s azért se orrolt rá, amiért nem tanulta meg az ábécét, mert ha nem is tudta leírni a nevét, olyan köröszöt pingált ő a megjelölt helyre, hogy tíz más közül nyomban kihalászta a magát.

Mehmed maga volt a szolgálatkészség, csak éppen nem lehetett hasznát venni. – Mehmed, hozz egy *Politikát* – adott neki egyszer nulla egész ötven parát Pávle, a kéményseprőnk (mert az is volt ám a mi szobánkban). – Dobro – tette el a pénzt Mehmed, és három perc múlva már hozta is az újságot. – Ez tegnapi, hé! – szólt rá Pávle. – Ezt

•

adták – válaszolta higgadtan Mehmed. – Nem jó? – De jó – hagyta rá Pávle, és mérgében úgy elkezdett nevetni, hogy kicsordult a könnye.

Az ügyeletes orvossal miattam gyűlt meg a baja. Sokat olvastam az este, és épp pihentetően lehunytam a szemem, amikor bejött Mehmed, és vitézi hogylétem felől érdeklődött. Hogy lerázzam, azt mondtam neki, hogy rosszul vagyok. Mehmed csöndösen kiment, pár perc múlva fújtatva besietett szobánkba az ügyeletes orvos meg a nővér, hogy hát mi bajom.

Hiába magyarázkodott aztán Mehmed, hogy jót akart, csúnyán ráolvastak. Nagyon mellre szippantotta, hogy nem voltam hozzá őszinte: még a cigaretta is visszautasította, és csak nagy nehezen, csak akkor fogadta el tőlem, ha egész dobozzal kínáltam.

Inkább szófukar volt, mint bőbeszédű, de ha imádásig szeretett szülőfalujára gondolt, nyomban megoldódott a nyelve. Ferde szájjal, kissé pöszén beszélt, mert jobbról elhányta a fogait, mint rossz gyerek a játékait. Vágya az otthon után meggondolatlanra tette, és az egész épületet riadóztatták miatta mindössze egy nappal a hazabocsátása előtt.

Az orvosok nagyon jól tudják, hogy a hazakészülőnek minden perc teher a kórházban, klinikán, szanatóriumban, s mindenben igyekeznek segítségükre lenni. Például már előző nap elkészítik az iratokat, hogy a beteg a reggeli vizit után rögtön szedhesse a sátorfáját. Mehmed is megkapta déltájt a papírjait, hogy másnap reggel, az utolsó sugarazás után civilbe vágja magát, s irányt vehessen hazafelé. Fél óra múlva keresték, mert alá kellett írnia egy okmányt, Mehmed azonban eltűnt. Kerestük az emeleteken, a földszinten, az alagsorban, a tévéteremben, a csempés helyiségecskében – hiába. Rosszat sejtve felhívták a ruhatárat, és a rossz sejtélem jó volt: Mehmed felmutatta volt a papírjait, és kikapta a ruhácskáját! A portás azt jelentette, hogy az épületet nem hagyta el, de látta a tetovóiakkal, akik a halottjukért jöttek el.

A kapuban fogták el Mehmedet, amint a gyászolók közé vegyülve fájdalmas arccal ballagott a halottaskocsi után. Nagyon letörte a kudarc, és keserűen vágta az ápoló szemébe: „Még a hullának is többet szabad, mint nekem! Ő kimehet, én nem!”

(*Magyar Szó*, 1969. május 10.)

## POFONJÁRVÁNY

András bácsi szelíd ember volt, némán tűrte az asszony zsémbeskedését, és lehet, hogy Jóbként halt volna meg, ha másodszor is nem csap szóltan ajakára szíve választotta, Juli asszonyság. Mikor helyreállt a szeme, elővette a jobbik eszét, az meg azt a tanácsot adta neki, hogy ha törik, ha szakad, el kell tángálnia az asszonyt, hadd tudja meg ő is, milyen az, ha ütik. Nem sokat szúnyogolt hát otthon, hanem amikor látta, hogy tisztát köp már a porba, elsietett a kocsmába, és sebesen leitta magát. Belevágott párszor a levegőbe, s merevített nyakkal, karral irányt vett haza. Rózsaszínű volt előtte minden, mintha napnyugta szállt volna a csendes délutánra, e kedves szín azonban hirtelen vérvörösbe ment át, mert meglátta, hogy a felesége ott áll csipőre tett kézzel a nyitott kiskapuban. Neki sem kellett több! Nekiiramodott, párszor tiszteletlenül megemlítette az anyósa nevét, és bepofozta az asszonyt az udvarba. Hamar utánaugrott, hogy tovább abriktolja, de hirtelen elébe toppant jó barátja, a szomszéd, és úgy kivágta az utcára, hogy még nyekkenni se tudott a csodálkozástól. Szédült fejében csak az kavargott: „Mi köze a szomszédnak az ő asszonyához? Mi köze neki az ő udvarához!?” S egyszerre csak ugyanezt hallja ám Jánostól, a szomszédjától is:

– Mi közöd van neked a Tecámhol, mi!? Méghozzá az én udvaromba!

András esze lassan tisztult, mint mosásban az ing. Körülnézett, és hirtelen rájött, hogy összetévesztette a házát is, az asszonyát is a Jánoséval. Bocsánatfélét makogott, és elindult haza.

– Nem szégyelli kend magát! – ordított rá a felesége, és elállta előtte a bejáratot. – Hogy érezte vóna kend magát, ha látta vóna, hogy engem vernek?! Miii!?

András bácsi nem szólt, hanem visszament a kocsmába. Még ki sem hozathatta a borát, már belépett János is, odasietett hozzá, megölelte, csókolta, és bocsánatot kért tőle, amiért kihajította az utcára:

– Nem tehettem másképp – mondta.

– Pedig úgy örültem, amikor csapkodtad azt a nagyszájút! Még most is mekeg az ijeccsígtú! Aggyon egy liter bort, Lajos bácsi – rikkantott a kocsmárosra –, máma ünnepölünk!



•

András módjával ivott, János azonban hajtogatta magába a nektárt, és majd szétvetette az öröm. A harmadik liternél kitört belőle az erő, odavágta a poharát és fölugorva, követelve kérdezte Andrást:

– Kit verjek meg, testvér!?

András maga elé meredt, aztán fölcsillanó szemmel, de komolyan mondta.

– A feleségemet.

– Julit? – nézett rá kicsit meghökkenve János.

– Űtet. Én is megvertem a tied, te is jogosan verhetné belé az enyimbe! Oszt kvittek is lennénk, testvér.

János előbb mélán, aztán egyre vigyorbibb képpel nézett maga elé, végül, inkább csak beleegyezést várva megkérdezte:

– Hát tényleg megverjem?

– Persze! – lelkendezett András. – Hagy örűjkek én is kicsit.

– Mingyá gyűvök – szolt János, és erőltett menetben elvonult.

– El van gereblyézve minden – mondta büszkén, amikor a harcból épségben visszatért.

– Körűverted? – ragyogott rá elfulladva András.

– Meghiszem! Úgy forgott, jujgatott a Julis, mintha szüreti bálba lett vóna!

– Hát ezt jó megcsináták kentek – ült le hozzájuk a kocsmáros –, de mi lesz, ha az asszonyok bepörölik kenteket? He?

– Akkor az lesz, hogy én majd a Jani feleséginek fizetek, ű meg az enyimnek! Oszt kvittúristen!

– Ne féljen kend csipetnyit se, hogy pör lesz a dologbul – intette le fölényesen az aggályoskodót János.

– Mé? – nézet rá kicsit haragosan a kocsmáros.

– Csak azé – válaszolta nevetve János – mer' épp egymást verik, amié kikaptak tőlünk.

(*Magyar Szó*, 1969. július 11.)

## „NE LEGYEN FŐTÁMADÁSA!”

Vannak asszonyok, akik dicsérik az urukat, vannak, akik hümmögve szólnak róla, vannak, akik szidják. Mert vannak, akik megérdemlik a dicséretet, vannak, akik mellé nem állnak ki, sem ellenük nem fordulnak (szóval amolyan nyimnyámok) és vannak, akik becsülettel rászolgáltak a szidásra. Hát ilyen volt Gazsi is, akit nemrég javított meg örökre egy fejére esett másodosztályú téglá. Fájdalomtól megtört szívű hitvese, amikor csak tehetette (vasárnap délutánonként a kispadon) mindig mondogatta az ő panaszos ajkú asszonytestvéreinek, hogy kegyetlen a halál, s hogy hozzá még kegyetlenebb volt, mint máshoz, nem azért, mert Gazsit elvitte, hanem mert nagyon későn vitte el.

– Mer, hajják, asszonyok – mesélte –, mőte a Gazsi meghótt, más, szebb az életbe való nézés is! Mer be tutta az borítani a zeget, nemcsak tettel, hanem pusztá szóval is!

– Annyira okos vót? – kérdezte irigyen egy asszony.

– A Gazsi? Kérdezni se lehet ijjet! Naon éles eszű, nehéz főfogású ember vót, ezt meg kő hanni! Ha valahun valami nem stímmőt, csak űtet hitták. Mer tudott ű számóni fő is, mög le is! Ha úgy vót, hogy valakinek csipp-csupp lopás miatt majd fót esik a becsületyin, csak szótak neki, oszt ű leszámót a hánkolódó károsúttal. Igaz, hogy főszámót érte egy bornyút, de annyit meg is ér az ember becsületye!...

– Aszongyák hogy ivott – mondta båtortalanul a kisbíró felesége.

– A Gazsim nem ivott – vitte föl a szót méltatlankodva a vigasztalhatatlan özvegy. – A Gazsi öntötte magába az italt – a gyalázatos! Hát ez, ez vót a baja! Mer amikó meglátták részegen a kocsmá felé menni, mán szalattak is a doktorhó, hogy keverheti a gipszet: mámma belerakat valakit a Gazsi!

– Jaj énnekem, jaj énnekem – sápadozott egy néni.

– Szenkleofás! Milyen nagytörvényű vót! – borzongott a hektikás fodrász pozsgás felesége.

– Jó mondad: nattörvényű vót! – kapott a szón Roza néni. – Nem fogott ki azon se ember, se állat! Mikó bevonút a huszárokhó, egykettőre fővitte egisz a káplári rangig!

– Szenkleofás – susogta áhítattal a fodrászné. – Hogy is bírta erővel?!

•

– Az? – nézett rá fitymálva Roza néni. – Eccerűen. A szuflája révín! Mikó fölút a lóra, persze az nem ismerte, oszt lehánta. Megint fölút rá, megint lehánta. Hanem mikó harmaccó fölút rá, nem hatta ám magát: ű hánta le a lovat!

– C-c-c! – csóváltak főt a koros asszonyok. – Sokat szenvedhetté te is, Rozál.

– Azt elhiszem! – mondta büszke kéjjel az özvegy. – Mer nem úgy hagyott ám engem helybe, mint más becsületes asszont a zura! A pofon nekem ünnepnapnak számított vóna!

– Hát nem pofozott? – hangzott a kételkedés innen is, onnan is.

– Az? Egy újjal se nyút vóna hozzám! De ágydesztkával még mámma is verne, ha nem esik rá az a tégl! Hanem megfizettem neki!

– Hogy?

– Csak úgy, hogy körösztiny léttire a zsidó temetőbe temettettem el, mer annak a kapuja fölé nincs kiírva, hogy: „Föltámadunk!” Hát ne legyen neki főtámadása! Maraggyon csak ű ott örökre! Ammen.

(*Dolgozók*, 1969. augusztus 29.)

### GÁBRIS, AZ ÁLLATBARÁT

Nagyobb állatbarát nem volt a környéken Gábrisnál, és szabadságszeretőbb is alig. Könny lepte el a szemét, köd az esztét, ha megközözött állatot, rabul ejtett madarat látott, és mielőtt körülnézett volna, vagy vár, amíg az esze mozdul, ő már cselekedett is. Ezért egy ízben kinyitotta vele a törvény a bugyellárist, másodsor pedig mint visszaeső bűnöst tíznapri áristomra ítélték. Előbb azért kellett fizetnie, mert kieresztette a madarász kalitkájából a papagájokat, amíg az egy kofával alkudozott. Szegény madárkák ugyan nem sokat örültek visszanyert szabadságuknak, mert összekapkodták őket „emlékbe” a piacozó asszonyságok, neki azonban kártalanítania kellett a csiszárt.

Még be sem rúgott jóformán, amikor észrevette a kocsmá ablakából, hogy a sintér rácsos kiskocsija megáll a sarkon, és a mester a legényével oldalgyva közeledik a mézárszék előtt alamizsnára váró kuvaszhoz. Felforrt a vére, akár a cikória, s már futott is ki a kocsmából kezében

a söröskorsóval, amit kitűnő érzékkel az elmaflázkodott eb elé vágott. Akkorát ugrott az, mintha kenguru lett volna, és már iramodott is, mert észrevette a reácsapó veszedelmet. A két pecér kezében az üres hurokkal dühösen nézett arrafelé, amerről a korszó repült, de ott már nem látott senkit. Tanácstalanul néztek egymásra, de pillanatokra még a bénulás is fogva tartotta őket, amikor kirugaszkodott a rabszállítóból 9 kutyá! Meglátták Gábrist is, ahogy elégedetten irányt vesz a kocsmába, és utánalépve a mester már rá is ripakodott:

– A kutyákért, azt hiszem, lenyálazhat pár dinárt!

– Melyikekért? – érdeklődött szelíden Gáspár.

– Mintha nem tudná! Amiket kiengedett a kocsimbul!

– A tieid voltak?

– Nem! De...

– Akkor nem kapsz semmit! Csakis a gazdájuknak fizetek! – jelentette ki Gábris, és már fordult is volna, ha egy pofon ebben meg nem akadályozza. Vannak emberek, akiket kedélybeteggé tesz egy-egy váratlan pofon, akiket elbágyaszt, de vannak olyanok is, mint Gábris, akiket gyors cselekvésre ösztönöz. Gábris tehát gyorsan, de úgy meglegyintette a mestert, hogy az csak másnap jelenthette föl, mert állandóan csuklott, anyja sem értette panaszait. És elítélték tíz napokra Gábrist, kiszabadításáért a foglyul ejtett kutyáknak, melyek nappal, tehát a kijárási tilalom idején közlekedtek. A kapott pofonért pénzbeli kárpótlást kért a pecér, a bíró azonban elutasította kérelmével, hiába magyarázkodott, hogy „igaz, hogy előbb ő ütött, de Gábrisé sokkalta nagyobb volt”.

– Arrul én nem tehetek, testvér! Máskor nézd meg előbb, hogy mekkora tenyere van annak az illetőnek, akit meg akarsz csapni – szólt bölcsen a bíró, aztán Gábrist átadta a foglárnak, a pecérre meg rászólt, hogy oszoljon.

Elment a pecér ajkán tiszteletlen szavakkal a törvényt illetően, és ugyancsak a törvényt míveltette Gábris is, pedig jó sora volt, hazulról kapta a kosztot, a bort meg felibe hordta neki András, a porkoláb. A mielőbbi viszontlátás boldog reményében is búcsúzott el tőle, és reményében csalatkozni nem hagyták őt az egek. Mert másnap medvetáncolatató érkezett a faluba. Gábrisnak megesett a szíve a szegényen, s amikor a mackó setét képű táncmestere egy karaj-kenyeres ebédjéhez

•

látott a kocsi elején, ő odasomfordált a saroglyához láncolt medvéhez, és kiakasztotta a láncot az orrában ékeskedő karikából. A mackónak azonban kellemetlen emlékei voltak a karikával kapcsolatban, és pillanat alatt leharapta Gábris áldott jobbjának mutatóujját. Jajdult az ember, mordult a medve, és mivel mindenki futni kezdett, szaladt az is, nyomában a setét képű tánc- és illemtanárral!

Gábris az istopályba, onnan a törvényre került, és hiába magyarázkodott, hogy nem ő a hibás, hanem a törvény, amiért megengedi, hogy „vérmedvék szeredáljanak a jámbor nép között”, bezáratták András legnagyobb örömére. A kóterben aztán borozgatás közben úgy szidták a törvényt, hogy ha véletlenül nincsenek a fogdában, biztos letartóztatták volna őket.

(*Hét Nap*, 1970. január 1.)

•

•

•